

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

PREZENČNÍ STUDIUM

2013–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dominika Doležalová

**Vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století pohledem módního
časopisu Žena a móda a ve světě**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

FULL-TIME STUDIES

2013-2017

BACHELOR THESIS

Dominika Doležalová

**Fashion trends reflected in the 40s to 70s of the 20th
century in fashion magazine Žena a móda and in the world**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Dominika Doležalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Liboru Svobodovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za jeho cenné rady a připomínky a za čas, který mi věnoval při konzultacích.

Anotace

Tato práce si klade za cíl sledovat odraz vývoje světové módy v československém módním časopise *Žena a móda* v 2. polovině 20. století. Představuje hlavní vývojové trendy v období 50. – 70. let v jejich historickém kontextu ve světě a v Československu. Analyzuje módní časopis *Žena a móda* a porovnává podobnosti a odlišnosti ve vývoji módních trendů, stejně jako se zabývá historickými souvislostmi, které k danému vývoji vedly.

Klíčová slova

50. – 70. léta 20. století, časopis *Žena a móda*, móda, módní časopis, mediální analýza, oblečení, propaganda, vývoj módy, žena

Annotation

This thesis aims to research how development of world fashion trends is reflected in Czechoslovakian fashion magazine *Žena a móda* of 2nd half of 20th century. It presents main developmental trends between 50s and 70s in their historical context in the world and in Czechoslovakia. It analyses fashion magazine *Žena a móda* and compares its similarities and differences with general development of fashion, as well as deals with its historical context.

Keywords

50s – 70s of the 20th century, clothing, evolution of fashion, fashion, fashion magazine, magazine *Žena a móda*, media analysis, propaganda, woman

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ČASOPIS A MÓDA	11
1.1 <i>Vznik časopisu</i>	11
1.2 <i>Počátky módní žurnalistiky</i>	12
2 VÝVOJ MÓDY V 50. – 70. LETECH 20. STOLETÍ VE SVĚTĚ	13
2.1 50. léta	13
2.1.1 Poválečná situace.....	14
2.1.2 New Look	14
2.1.3 Ženský ideál 50. let.....	16
2.1.4 Od haute couture k pret-á-porter.....	17
2.2 60. léta	19
2.2.1 Londýn – nové centrum módy	20
2.2.2 Nový ideál krásy a sexuální revoluce	20
2.2.3 Nové vzory.....	21
2.3 70. léta	23
2.3.1 Proměny společnosti	23
2.3.2 Antimóda	23
2.3.3 Ne móda, ale styl	25
2.3.4 Punk a disko	25
PRAKTICKÁ ČÁST	27
3 METODOLOGIE	27
3.1 <i>Mediální analýza</i>	27
3.2 <i>Komparativní analýza</i>	28
4 VÝVOJ MÓDY V 50. – 70. LETECH 20. STOLETÍ V ČASOPISU ŽENA A MÓDA	30
4.1 <i>Žena a móda a historické souvislosti</i>	30
4.1.1 Charakteristika časopisu	32
4.2 50. léta	34
4.2.1 Co se nosilo.....	35
4.3 60. léta	39
4.3.1 Co se nosilo.....	41

4.4	70. léta.....	43
4.4.1	Co se nosilo.....	43
5	KOMPARACE VÝVOJE MÓDY U NÁS A VE SVĚTĚ	46
5.1	50. léta.....	47
5.2	60. léta.....	49
5.3	70. léta.....	51
	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
	SEZNAM ZKRATEK	57
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	I

ÚVOD

Móda, jakkoliv se může zdát výtvarným produktem moderní společnosti, provází lidstvo od samého počátku. Je zřejmé, že význam odívání se v průběhu staletí značně změnil, ne však potřeba člověka odívat se. Dějiny odívání nejsou pouze dějinami vkusu, nýbrž dokladem mnoha cenných informací o výrobě, používaných materiálech, obchodě a v neposlední řadě zrcadlem hodnot a měřítek lidské společnosti v jednotlivých etapách jejího vývoje.

Tato práce se zaměřuje na reflexi módy v 50. – 70. letech 20. století v časopise *Žena a móda*. V teoretické části je proto nejdříve představen módní časopis jako médium v kontextu jeho vzniku a vývoje. Dále se práce zabývá vývojem odívání a módy ve výše uvedeném období s přihlédnutím zejména k hlavním trendům ve světě. V praktické části je analyzován časopis *Žena a móda*, kde lze sledovat jakým způsobem se zrcadlily hlavní vývojové tendence ve světě v československém prostředí. Ačkoliv je jistě zajímavé porovnat proměny odívání u obou pohlaví, zaměřila jsem se v této práci výhradně na ženy, neboť i tak je zde představené téma dost široké. Práce je zaměřena na hlavní vývoj v jednotlivých dekadách 2. poloviny 20. století. Mohlo by se zdát toto dělení neadekvátní, jelikož žádné desetiletí není rovnoměrně stejné, je však zvoleno s přihlédnutím k módní terminologii. Například Charlotte Seelingová svou knihu *Století módy: 1900 – 1999* rozdělila také dle dekád (Seelingová, 2000, s. 6 - 7).

Autorka tuto knihu od Charlotte Seelingové z použité literatury řadí k nejužitečnější. Několik autorů myšlenky módních trendů opakuje a nesděljuje nic nového. Protikladem je právě Seelingová, která je v informacích mnohem detailnější. Dostupnost pramenů ohledně světové módy byla adekvátní. Co se týče informací o módě v Československu, stal se nejpřínosnějším zdrojem hlavně časopis *Žena a móda*.

Již bylo zmíněno, že šaty jsou zrcadlem dané kultury, společnosti a jejích hodnot. Proto je daná problematika zasazena do historického kontextu a s přihlédnutím také k tomu, jakým způsobem se jednotlivé trendy formovaly. Tato perspektiva může pomoci v následující analýze československého periodika, jelikož politická situace se u nás v daném období odlišovala od zemí jako USA, Británie či Francie, které se výrazně podílely na udávání tónu světové módy. Bude tak možné vyhodnotit nejen to, nakolik v daném periodiku můžeme sledovat světový vývoj, ale také objasnit možné příčiny výsledků analýzy.

Pro reflexi odívání v Československu bylo zvoleno periodikum *Žena a móda*, které vycházelo v Československu v letech 1949-1995. K dosažení cílů práce byl zvolen kvalitativní přístup,

konkrétně mediální analýza, která umožňuje analyzovat médium nikoliv pouze na základě jeho obsahové stránky, ale sledovat daný fenomén také v patričním kontextu. Přístup mediální analýzy se jeví vhodný zejména proto, že Žena a móda představovala časopis, který v 50. letech představoval ideologický nástroj československého komunistického režimu a prezentace módních trendů byla silně zasažena propagováním socialistického světónázoru.

Nicméně v průběhu let můžeme v časopise sledovat ideologické uvolňování. 50. – 70. léta na stránkách československého módního magazínu jsou zajímavá především tím, že reflektují přechod mezi dvěma naprosto odlišnými stavy – prvním z nich je móda izolující se od veškerých západních vlivů a usilující o jakousi vlastní, odlišnou a socialistickou koncepci odívání, druhým pak naprosté splynutí s hlavními světovými trendy. Především těchto třicet let představuje období přerodu. Analýza daného média následně umožňuje komparaci s poznatky teoretické části o vývoji módy ve světě. Snahou je odpovědět na dvě základní otázky:

1. Mají historické události vliv na vývoj módy?
2. Shoduje se vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století ve světě s vývojem u nás?

TEORETICKÁ ČÁST

1 ČASOPIS A MÓDA

Časopis jako médium zaujal svébytné místo v kultuře, neboť se stal „střední cestou“ mezi knihami a novinami. Přinesl možnost zprostředkovat čtenáři informace o specifických tématech způsobem, který byl přijatelný nejen pro intelektuály. Na rozdíl od novin mohl nabídnout hlubší a obsáhlejší pohled na danou problematiku. Jeho nespornou výhodou se stalo také to, že představuje médium, jenž je vydáváno periodicky a v porovnání s knihou přináší více aktuální informace. (Sumner, Rhoades, 2006, s. 129)

Díky těmto a dalším možnostem časopis začal brzy pronikat do různých sfér lidského zájmu. Vzhledem k tomu, že jeho cílovými čtenáři se stala zejména střední vrstva, která upřednostňovala témata týkající se každodenního života nad tématy intelektuálními, představuje dnes časopis unikátní pramen pro poznání dějin každodennosti. Nejinak je tomu v oblasti módy, která získala v oblasti časopisectví své pevné místo. Tato kapitola nabízí stručný úvod do historie časopisu jako média a představuje vývoj módního časopisu od jeho prvopočátků až do 20. století, kdy se stal neodmyslitelnou součástí moderního časopisectví.

1.1 VZNIK ČASOPISU

Časopis se vyvinul z pamfletů, plakátů a almanachů, ačkoliv za prvotní předchůdce můžeme považovat knihu a noviny. Jeho vznik však byl podmíněn zejména revolucí v tiskařství, která nastala okolo roku 1440, kdy Johannes Gutenberg představil novou metodu tisku umožňující šířit tiskoviny mnohem rychlejším způsobem, snížit cenu tiskařského materiálu a učinit tak tiskoviny mnohem dostupnějším společenským artiklem.

První doložené periodikum pochází z roku 1663, kdy německý básník a teolog Johann Rist začal vydávat *Erbauliche Monats-Unterredungen*, které se obracelo k intelektuálnímu publiku (Sumner, Rhoades, 2006, s. 130). V tomto období vznikala periodika, která byla převážně dílem jednoho autora a věnovala se velmi úzce vyhraněným tématům. Změna nastává koncem 17. století ve Francii, kde začínají být vydávána periodika blízká svým charakterem dnešnímu časopisu – přispívá do něj několik autorů a zahrnují nejrůznější témata. Tento trend nastal poté, co Francouz Jean Donneau de Vize vytvořil *Le Mercure Galant*, kde kombinoval témata zahrnující dění u dvoru, v kultuře (např. nové divadelní hry či knihy).

Jeho koncept byl následně kopírován napříč Evropou. (MAGAZINE DESIGNING, online, cit. 2015-11-28)

Nicméně periodikum pojmenované jako „časopis“ nacházíme až v 18. století, a to v Anglii roku 1731. Tehdy započal anglický tiskař Edward Cave vydávat svůj *The Gentlemen's Magazine*, který představoval výběr různých článků z jiných dobových periodik a zajímal se především o témata literární, politická či biografická. (Sumner, Rhoades, 2006, s. 130)

1.2 POČÁTKY MÓDNÍ ŽURNALISTIKY

Počátky módního časopisu můžeme vysledovat již v renesanční a raně novověké ilustraci. V tomto období se rozšiřovala tendence zobrazovat způsoby oblékání v odlišných zemích a kontinentech např. formou řezeb a rytin. Nejznámější sbírkou tohoto typu je *De gli abiti antichi et moderni di diverse parti del mondo* z 16. století, která obsahuje 420 řezeb zobrazujících šaty z Evropy, Turecka a Orientu. Po dlouhá staletí umělci a malíři zobrazovali šaty ve svých uměleckých dílech, avšak právě v 16. století se objevily snahy o systematické hodnocení různých způsobů oblékání, což vyvolalo také zájem o šíření těchto poznatků mezi vyššími vrstvami společnosti. S novými možnostmi tisku a rozvoje periodik tak bylo téma oblékání, neboli módy, obsahově včleňováno do těchto tiskovin.

Není překvapující, že první prototypy módních časopisů vznikaly právě ve Francii. Rozvoj dvorského života za vlády Ludvíka XIV. a důraz na oblékání šlechticů vedl k tomu, že módní obsah začal být uveřejňován v již zmíněném *Le Mercure Galant*. V tomto trendu dále pokračovalo periodikum *Le Nouveau Mercure Galant* vydávané od roku 1678, v něm byly uváděny módní ilustrace s adresami dodavatelů (Blackman, 2007, s. 6).

2 VÝVOJ MÓDY V 50. – 70. LETECH 20. STOLETÍ VE SVĚTĚ

Kapitola je zaměřena na vývoj módy v prvních třech dekadách 20. století ve světě. Ačkoli módní trendy nejsou identické na počátku a na konci každého desetiletí je zvoleno dělení dle módní terminologie. Jak je již zmíněno v úvodu práce, příkladem správnosti dělení je například Charlotte Seelingová a její kniha *Století módy: 1900 – 1999*, kde autorka rozdělila kapitoly podle dekád. (Seelingová, 2000, s. 6 - 7). V tomto rozdělení módy nezůstává osamocena, François Baudot také svoji knihu *Móda století* rozděluje obdobně (Baudot, 2001, s 5 – 7).

2.1 50. LÉTA

„Abychom pochopili pestrou mozaiku módního dění druhé poloviny 20. století, musíme se vrátit o pár let zpět. Není to návrat právě veselý: druhá světová válka – jak ostatně říká její název – poznamenala celý svět.“ (Skarlantová, 1999, s. 176)

K pochopení módního vývoje nelze zcela přehlédnout dané období s jeho nejdůležitějšími historickými změnami. Nejde pouze o změny politického rázu, ale zejména společenského. Po válce nastalo období všeobecné potřeby obnovy – nejen že se lidé chtěli vrátit ke starému dobrému vymezení mužské a ženské role, ale také zde byla tendence široce kopírovat vyšší vrstvy, což umožnily především tři nové faktory – obchodní domy, umělá vlákna a konfekce. Průměrný člověk si najednou mohl dovolit žít ve velkém světě s auty, veselou společností a dovolenými v zahraničí. Nic však nebylo zadarmo – hospodářský zázrak byl možný pouze díky tvrdé práci. Právě v tomto období vznikla idea tzv. amerického snu. V souvislosti s těmito změnami začaly být třídní rozdíly ve společnosti definovány mnohem jemněji a obecněji, což vyvolávalo nejistotu. *„Od těchto nejistot měl odpomoci přísný morální kodex: „Co se má dělat“ se brzy stalo nevyvratitelným zákonem pro všechny kariéristy. Týkalo se to přirozeně především právě ženy. V padesátých letech byla v doslovném i přeneseném smyslu opět sešněrována do těsného korzetu. Zatímco za války se osvědčila jako muž, chtěla být nyní znovu ženou, a aniž by to tušila, vzdávala se získané půdy a stahovala se zpět k domácímu krbu.“* (Seelingová, 2000, s. 239)

2.1.1 POVÁLEČNÁ SITUACE

Válečná léta znamenala pro módu nejen uskromnění ale také potřebu opravovat a přešívát. Kapitulace módy se projevila zejména v okamžiku okupace módních metropolí Paříže a Londýna, kdy návrháři opouštěli města, a salony se zavíraly. Textilní průmysl pocítil válečný nedostatek jako jedno z prvních odvětví, a tak se veškeré rady ohledně oblékání týkaly pouze toho, jak ze „starého ušít nové“. Ne všude však situace byla stejná. Spojené státy, které před válkou těžily z evropské módní inspirace, využily stagnace na sterém kontinentu a pokusily se dostat do vedení v módním světě, což se jim nakrátko podařilo. New York a Los Angeles získávali inspiraci od evropských imigrantů, stejně jako od vlastních filmových tvůrců. USA přispěly k vývoji módy na počátku 2. pol. 20. století především novými syntetickými materiály. Nylon, který byl od konce 40. let používán pro válečné účely, si brzy našel svou cestu i do šatníku. Toto chemicky vyrobené vlákno se začalo využívat k výrobě dámských punčoch, později spodního prádla a jiných částí oděvu. Syntetické vlákno získalo svoji oblibu také díky své praktičnosti – bylo pevné, pohodlné, nemačkové, umožňovalo rychlé praní bez žehlení. Pro další léta tak vznikly nové možnosti i co do barevnosti oděvů, ovšem na úkor toho, že do odívání vstoupila chemie. (Skarlantová, 1999, s. 176-177)

Stagnace v období války však vývoj módy významně ovlivnila. Největším omylem by bylo domnívat se, že móda navázala na předválečný vývoj beze změny. Léta nedostatku a odříkání se projevila ve snaze dohnat vše, co bylo zameškáno. Slovy Françoise Baudota *„po letech invaze, smutku a bezprecedentního odříkání začala osvobozená Francie konečně zase nacházet sama sebe [...] Ačkoli osvobození přineslo ženám právo volit, pracovat a řídit vlastní auto, elegantní silueta v praxi prozrazovala nostalgii po Zlatých letech na počátku století. Ještě nikdy se módní tendence tak jasně nevysmála vší logice, kontinuitě vývoje a sociologickým předpovědím...“* (Baudot, 2001, s. 142-143)

2.1.2 NEW LOOK

Padesátá léta byla posledním velkým vzepětím haute couture. V žádné jiné době nenajdeme tolik samostatných módních tvůrců, kteří dosáhli takového vlivu, že svými výstředními návrhy ovlivnili celý svět. K nejznámějším z nich patří samozřejmě Christian Dior, který započal toto období svým New Look. Brzy se od něj odklonil a pokračoval

v popularizaci jiných módních linií, to však nezabránilo tomu, aby tento trend začal žít svým vlastním životem.

Diorovy poválečné kolekce ale byly pouze počátkem tohoto módního šílenství. Zvrat, který v módním světě po válce nastal, byl mnohým proti rozumu. Na rozdíl od úsporných oděvů v době války návrháři přiházeli s oděvy využívající velké množství materiálu a tomu také odpovídala jejich cena. Jenže tyto návrhy přesně odpovídaly ženským poválečným snům o luxusu, měkkých liniích a marnotratném bohatství. Proti tomu se vyjadřovali jak kritici, tak třeba feministky. Anglická poslankyně Mabel Ridealghová situaci vystihla slovy: „*New Look připomíná ptáka chovaného ve zlaté kleci.*“ (Seelingová, 2000, s. 235)

Co tedy rozumíme pod tím tak často skloňovaným New Look? V překladu „Nový vzhled“ byl nový módní trend představený Christianem Diorem na počátku 50. let. Navazoval na siluetu, která se prosazovala již ve 30. letech, a kterou lze najít i u jiných návrhářů, ale módní tisk přiřkl tento trend právě Diorovi. Ten r. 1947, když byl obnoven provoz pařížských salonů, představil svou novou kolekci, z níž vyniknul zejména dámský kostým zvaný Bar. Byl pro něj typický velmi útlý pas, oblá ramena (na rozdíl od válečného hranatého oděvu), oblé vypodložené boky a široká nabíraná sukně. Šířka sukně byla vytvářena díky spodničce a většímu množství látky. Siluety pak bylo dosaženo pomocí spodního prádla. Ultrafeminí silueta tak měla svůj základ v krátkých korzetech, podvazkových a stahovacích pásech a vyztužených podprsenkách. (Móda, 2013, s. 316)

New Look nebyl proslaven pouze známými ženskými osobnostmi jako např. princezna Margaret, které se začaly brzy v tomto typu oděvů objevovat na veřejnost, ale zpopularizoval jej také např. eroticky laděný román, kterých se v pařížských knihkupectvích objevil r. 1954 a nesl název „Příběh O“.¹ Hlavní hrdinka románu, oblékající se ve stylu New Look, pohoršuje tím, že jí tyto oděvy působí trýzeň, obléká si je však dobrovolně až s jakousi masochistickou rozkoší. Tak byla tedy jen umocněna poválečná módní skutečnost – že Dior nastolil diktát, kterým obnovil „mýtus krásy“ a ženy, hladovějící po šedi a neženskosti válečných let, jej ochotně přijaly s vidinou nové feminity. Počátek 50. let tak znamenal ústup funkčnosti oděvu do pozadí a akcentován byl jeho aspekt iracionální, až fetišistický. (Machálová, 2002, s. 59)

¹ Vydán pod pseudonymem Paulina Réageová. Až později se zjistilo, že jeho autorkou byla editorka a překladatelka francouzské poezie Dominique Auryová.

New Look neznamenal pouze nové šaty. Jelikož k jeho rysův patřily luxusní látky a byl dostupný jen těm nejbohatším, zesílil poválečné třídní rozdíly. New Look „*byl chápán jako příslib elegance a radosti ze života a sloužil jako ostruha k dalšímu vzestupu. Tak se stal začátkem vývoje zcela nové společenské vrstvy – střední třídy. Kdo použil vysloužilé zatemňovací závěsy z dob války k ušití první široké a dlouhé sukně podle nové linie, ten nebyl již ve svém shonu za krásnou k zastavení.*“ (Seelingová, 2000, s. 236) Diorův módní trend představuje ducha doby 50. let. Jeho typická silueta přesýpacích hodin (silueta X) brzy pronikla i do bytového designu a architektury.

2.1.3 ŽENSKÝ IDEÁL 50. LET

Právě vznikající nový ideál ženy 50. let se promítl také v módě. Tato žena dokonalá hospodyně - manželka měla být za všech okolností čistá a upravená, stahovací pás se nedoporučovalo odkládat ani při domácích pracích. Ženy se převlékaly několikrát denně a nikdy nevycházely bez klobouku, kabelky a rukavic (Seelingová, 2000, s. 239). Tyto doplňky byly v mnohém důležitější než boty – večer se nosily dlouhé saténové či jelenicové rukavice, na den postačily kratší a obyčejnější. Klobouky byly populární v mnoha stylech od širokých zdobných střed po malé „pillboxes“ (bonbónky). Postupný ústup klobouků byl podmíněn zejména rozvojem kadeřnictví a ikony jako Marilyn Monroe inspirovaly ženy k nošení dlouhých odhalených loken. (Powell, 1998, s. 30)

Nový vzhled tak položil základ pro šatník ženy 50. let. Pro průměrnou Američanku tak představovalo typické denní ošacení např. košilové šaty z obyčejné kostičkované bavlny s plastovým páskem a vázankou, ovšem ve stylu New Look. Roku 1953 Dior představil kolekci zvanou Tulip, které dominovaly výrazné květinové vzory, a brzy byl ostatními návrháři následován. Květiny se tak brzy dostaly i do kuchyně. Jelikož módní časopisy tvrdily, že žena musí vypadat upraveně i při provádění domácích prací, ani tehdy ženy nezouvaly podpatky. Takové domácí šaty měly většinou sukni do půli lýtek (což byla opět záležitost více módní než praktická), pas byl vždy zvýrazněn (např. mašlemi), ve švech se nacházely kapsy a na krku nesměl chybět límeček (Móda, 2013, s. 334). V této době sehrávaly nedomyšlitelnou roli ženské módní časopisy, které svým čtenářkám radily, jak se co nejvhodněji obléci k té či oné příležitosti. Je zřejmé, že napodobovat styl vyšších vrstev, tj. žen, které se nemusely starat o děti, jídlo a žehlení, stálo mnohé hodně sil.

K rysům života v 50. letech patřily také elegantní večírky. Není tedy divu, že právě v této dekádě vznikly dodnes oblíbené „koktejlky“ a otcem tohoto názvu není nikdo jiný než opět Dior. Koktejlkové večírky, často pořádané doma, si žádaly příslušný oděv- koktejlkové šaty, koktejlkový klobouček se závojem a samozřejmě rukavice. Diorovy „koktejlky“ se nesly v duchu New Look, tj. s přiléhavým živůtkem, vosím pasem a rozšířenou sukní. Jiní návrháři však přicházeli také s pouzdrovou sukní. Kromě těchto večírků zde však byla jiná ideální příležitost pro haute couture, totiž plesy. „Módní kluby plné společenské smetánky spolu s rapidně posilující ekonomikou byly pro návrháře další pobídkou. Význam New Yorku jako módního centra stoupal. Večerní šaty na konci 40. let a v 50. letech od Diora, Balenciagy a Balmana byly kreace, které si libovaly ve velkém množství látky a staromódním ideálu ženskosti.“(Móda, 2013, s. 325) Opravdu, šaty většinou se sukní po kotníky nesou inspiraci historickými motivy a nešetří na okázalosti. Úzké či bohaté, vždy z drahých a kvalitních materiálů, s ramínky či bez. (Móda, 2013, s. 326-327)

2.1.4 OD HAUTE COUTURE K PRET-Á-PORTER²

Módní časopisy 50. let vyzařují formálnost, eleganci a ušlechtilost. Modelky se tváří jako zralé, kultivované ženy. Brzy se však začal rozvíjet konfekční průmysl, což znamenalo velkou změnu v samotné struktuře módního světa. S rozvojem konfekce zanikala náročná a drahá řemeslná práce. Prvky haute couture jako nákladné materiály či složité střihy začaly mizet, neboť nové materiály společně se silnou střední vrstvou si žádaly jiný přístup. „*Couturieri prosperovali mnohem více díky licencím. Prodávali návrhy pro komerční trh, vyráběli parfémy a doplňky. Pirátskému kopírování nápadů se začali bránit již ve dvacátých a třicátých letech. Obchodníci mohli zhlédnout kolekce v salonech za poplatek, místo hotového modelu zakoupit kopii z kalika, které nepodléhalo clu. Tedy střih a návod k užití. Kuriózní bylo, že americké kopie haute couture byly někdy dražší než originály.*“ (Machálová, 2002, s. 88)

Tak tedy došlo v 50. letech ke zrodu pret á porter – modelové konfekce, která se stala snáze dostupnou středním vrstvám. Návrháři se brzy těmto změnám přizpůsobili, protože prodej vlastních butikových kolekcí pro ně byl mnohem lepší než prodej střihů. (Machálová, 2002, s. 89)

² Pret á porter v českém překladu připraveno na nošení (konfekce).

Další velkou změnu ve světě módy znamenal rok 1954, kdy se po čtrnáctileté odmlce vrátila na pařížskou módní scénu proslulá Coco Chanel, aby slavila svůj další úspěch se svými kostýmky. Coco Chanel nesnášela Diorovu módu a byla přesvědčena, že pouze muž je schopen navléknout ženu do korzetu. Její kostým byl praktický a přitom elegantní a ženský se sukni těsně pod kolena a typickými doplňky jako bižuterní řetězy, umělé perly a světlé lodičky s tmavou špičkou. Tak vypadal nový „Chanel Look“. Ženy si jej zamilovaly kvůli jeho pohodlnosti a byl možné jej věrně napodobit také v konfekční výrobě. (Skarlantová, 1999, s. 181)

2.2 60. LÉTA

Toto desetileté přineslo do světa módy bouřlivé změny. 60. léta sršela optimismem, svobodou a individualismem. V popředí stálo hlavně mládí, s nímž v odívání experimentovali jak francouzští návrháři jako André Courrèges a Pierre Cardin, tak jejich angličtí rivalové Mary Quantová, John Bates či Marion Foaleová. (Móda, 2013, s. 359)

Stejně jako v předchozím období, byla nová móda silně ovlivněna historicko-spoločenskými změnami. Pro konzumní společnost vzniklou v 50. letech se stali důležitými spotřebiteli tzv. teenageři. Tento pojem se objevil v pol. 50. let se ujal jako označení dospívající generace, která vznikla díky poválečnému boomu natality (baby-boom). Doposud bylo běžné, že se dospívající v okamžiku svého prvního zaměstnání začlenili do generace dospělých (také oblékáním) – ne však v 60. letech. Mladí lidé dostávali dobrý plat, který zpravidla utratili pro sebe, navíc byli odchováni generací rodičů, která zažila válku a chtěla pro své potomky to nejlepší. Zkracování pracovní doby jim poskytovalo více volného času. Nový postoj k dospívajícím byl ale dán především změnou hodnot: mír, který se stal po válce tím nejužívanějším slovem, byl v očích mládeže neslučitelný se začínající Studenou válkou. Tato nová generace se postavila proti konzervativním hodnotám svých rodičů a začala vytvářet svébytnou kulturu podporovanou také novým způsobem oblékání. (Máchalová, 2002, s. 68)

Nové trendy v odívání se staly doslova zrcadlem historicko-sociálních změn. *„Móda byla totiž ovlivněna sociálními i kulturními fenomény víc, než by se zdálo: válkou ve Vietnamu, světem pop music, výtvarným uměním, sexuální revolucí, revolucí „černou“, bojem za lidská práva, letem člověka na Měsíc, ale i novými výrobními technologiemi, respektive stále větším uplatněním chemických vláken.“*(Máchalová, 2002, s. 68)

Tento vývoj (jak už to ostatně bylo možné pozorovat i těsně po válce) potvrzuje, že *„Jakmile je v módě dosaženo extrému, objeví se protireakce.“*(Móda, 2013, s. 359) Jestliže dívky v 50. letech napodobovaly odíváním své matky, v následujícím desetiletí tomu bylo přesně naopak. Pravidla módy byla zásadně přepsána. To, co by ještě o několik let bylo v odívání považováno za chudobu, bylo nyní znakem svobodného ducha. Daný systém definující, jaký typ šatů se hodí k určitým příležitostem, byl stírán. Látky jako samet a satén, dříve určeny výhradně pro večerní nošení, začaly být hojně používány na všechny typy oblečení. V rámci experimentů mladých návrhářů se začaly šířeji uplatňovat také materiály jako PVC a v menší

míře kovy. Nikdy dříve nebylo možné, aby tentýž model sloužil k dennímu i večernímu nošení. (Powell, 1998, s. 78)

2.2.1 LONDÝN – NOVÉ CENTRUM MÓDY

Módním diktátorem 50. let byla Paříž se svými haute couture návrháři, kteří hledali cesty, jak se přizpůsobit proměnlivé době. Byl to právě Londýn, který v dalších letech zatlačil francouzskou metropoli do pozadí. Anglické velkoměsto se svými několika mladými návrháři a jejich butiky získalo vedoucí postavení a začalo určovat nové trendy. Butik – původně označení pro malý obchůdek s různým (nejen módním) avantgardním zbožím se stal novým způsobem propagace novinek v odívání. *„Na minimální ploše, v „ateliérovém“ prostředí bylo možné si věci podle libosti prohlížet, zkoušet, sestavovat do originálních kompletů, listovat v časopisech, popíjet coca-colu nebo drink a poslouchat hudbu...“* (Skarlantová, 1999, s. 186)

K nejúspěšnějším z londýnských módních tvůrců patřila Mary Quantová, která se otevřela svůj butik Bazaar a je jí připisováno prosazení minisukní. Paříž se nehodlala s druhořadou pozicí smířit, a tak se soustředila na konfekci a návrhářské ikony jako Cardin nebo Courrèges ve svých kolekcích rozvíjeli témata šedesátých let extrémním způsobem. Courrègesova kolekce z r. 1964 inspirovaná kosmickým věkem byla natolik vlivná, že ustanovila bílou a stříbrnou barvami sezóny. Podobně tomu bylo s kalhotovými kostýmy, které se nakonec zařadily k nejtýpčtějším oděvům dané dekády. (Powell, 1998, s. 78)

V roce 1965 otisklo mnoho amerických časopisů fejeton A. Buchwalda na téma kalhoty na ženách. Byl to trend, který zachvátil ženy po celém světě. Buchwald tento nový směr, kterým se chtěly ženy ubýrat zesměšňoval a se vtipem doporučoval mužům, aby si na oplátku oblékli sukně. V prvotní fázi vývoje šlo o praktičnost, ženě bylo například znemožněno jet na kole díky dlouhé sukni, kalhoty tento problém řešily. I přes prvotní nevoli a zesměšňování se kalhoty dostaly s postupem času do šatníku každé ženy. (Zajcev, 1987, s. 26)

2.2.2 NOVÝ IDEÁL KRÁSY A SEXUÁLNÍ REVOLUCE

Ideál upravené a nákladně oblečené ženy 50. let byl minulostí. Uvolnění společenských hodnot označované jako „sexuální revoluce“ se promítlo do ženského oděvu velmi výrazně. Novými ideály krásy se staly celebrity jako Brigitte Bardot či Marilyn Monroe. Tento nový ženský vzhled 60. let byl popularizován především dětskou panenkou Barbie, která byla

nejprve oblečena do modelů haute couture, později do klasického teenagerského oblečení. Mnozí v ní viděli samu Bardot pro její vyzývavou postavu, bujně poprsí, rudé rty a blondátou kšticí. (Máchalová, 2002, s. 66) Nicméně tento trend se dále proměňoval, až se definitivně zhmotnil v postavě modelky Twiggy. Elegantní a vyzrálé ženy na stránkách módních časopisů vystřídala žena – dítě. Seelingová (200, s. 344) uvádí, že *„padesátá léta byla charakterizována ženami s „atomovým“, jako beton tvrdým poprsím a s jehlovými podpatky. Teď se objevily tyto Lolitky, skládající se pouze z obrovských očí a dlouhých, štíhlých nohou, předvádějící svá dětská poupata zcela nevinně v průhledných šatech...“*

Skutečně erotická funkce oděvu byla v této době velmi zesílená. Populární byly halenky z průhledných materiálů, změnu v odhalování těla způsobily také bikiny. Nicméně jedním z nejvýraznějších symbolů 60. let se stala mini sukně či krátce mini. (Skarlantová, 1999, s. 187) Coco Chanel ji razantně odmítla, neboť odhalené ženské koleno jí připadalo příšerné. Quantová zkrátila délku šatů už r. 1963 a pokračovala ve zkracování až do poloviny stehén. Punčochové kalhoty je poté doplnily. (Baudot, 2001, s. 189) Minisukně sahající až 20 cm nad koleno měl většinou jednoduchý střih a byly vyvedeny v křiklavých barvách. Následně se k nim přidaly také minišaty. Áčková linie byla pohodlná pro všechny ženy a daly se upravit formálně či neformálně. Jednoduchá barva bez potisku byla často doplněna výraznými doplňky. Experimentovalo se však také s novými materiály. (Móda, 2013, s. 352)

Odhalování ženských nohou pokračovalo také díky krátkým nohavičkám („hot pants“). Tyto mini šortky byly dříve nošeny pouze jako sportovní oděv. Avšak poté již nebylo možné v odhalování nohou pokračovat. Jak už to bývá, návrháři zareagovali na tento vývoj opačným extrémem a přišli se sukní délky „maxi“. Dlouhé sukně a pláště se tolik neujaly, ale přinesly ideu různé délky sukně. Posléze tak vzniknul kompromis – délka „midi“ neboli do půli lýtky. Ta se ustálila zejména u plášťů. (Skarlantová, 1999, s. 190)

2.2.3 NOVÉ VZORY

60. léta přinesla bouři také co do nových vzorů a materiálů. Patřily sem například kolekce inspirované letem do vesmíru. *„Když americký astronaut John Glenn roku 1962 obletěl Zemi po oběžné dráze, s módními návrháři to notně zamávalo. Na přehlídkových molech se začaly běžně objevovat stříbrné futuristické oblečky z PVC.“* Avantgardní módě se věnoval například Paco Rabanne, jehož modely připomínaly více skafandry, neboť byly tvořeny z plastu a kovu. (Cox, 2013, s. 146)

Jiným směrem bylo hnutí hippies, které přišlo s tzv. „květinovou módou“. Hnutí propagující mír si příznačně zvolilo květinu jako svůj symbol a udalo tak jeden z nevýraznějších trendů 60. let. Hippies chtěli osvobodit svého ducha a dobrovolně se vzdávali materialistického, konzumního a násilného chování. Oblečení si rádi vyráběli sami. Do popředí zájmu se dostaly věci, které byly laciné nebo zdarma. Hippies do oblékání vnesli také etnické prvky a především bohaté doplňky. Nutno dodat, že tento styl oblékání byl populární i mezi těmi, kteří se k danému hnutí nikterak nehlásili. (Cox, 2000, s. 150)

60. léta sršela nápady a je nemožné zmínit veškeré motivy, které se podařilo v odívání využít. S rostoucím konzumerismem společnosti začaly být vyzdvihovány také jeho symboly. Jedním z nich byla např. Warholova Campbellova polévka. Vznikly tak „Polévkové šaty“. Jednoduchý rovný střih zvýrazňoval opakující se barevný potisk. Umění začalo pronikat do módy zejména koncem desetiletí, a to zejména prostřednictvím op-artu, jenž byl rozšířen hlavně v USA a Británii. *„Optické efekty tenkých linek a kruhů, kterými byly potištěny četné tehdejší textilie, vyvolávaly pocit chvějivých pohybů, jakési pohyblivé geometrie, převzaté z pláten Viktora Vasareliho. Díky op-artu, za jehož otce je tento maďarsko-francouzský malíř pokládán, se bez rozpaků začaly kombinovat i kára, pruhy a abstrahované květy, věc dříve v oděvním designérství nemyslitelná.“* (Seelingová, 2000, s. 67)

Nakonec je třeba zmínit jednu z největších ikon soudobého návrhářství, jímž se stal Yves Saint Laurent. Označovaný tiskem jako „Malý princ módy“ se tento Diorův žák hlásící se k odkazu Chanelové stal skutečným přechodem mezi módními vlnami. Některé z jeho novinek jako např. námořnický kabát, smoking, trenčkot či dvouřadové dámské sako se staly přímo revolučními. Podle Baudota představuje Yves Saint Laurent skutečný zlom mezi módou minulosti a módou dneška. (Baudot, 2001, s. 194)

2.3 70. LÉTA

Pro tato léta je typické zejména to, že opustily módní diktát. Již zde nejsou pravidla v tom, jak se má co nosit. Zpočátku nevýrazné změny v délce sukní, později rebelství a nostalgie. Touha po individualismu a nespoutanosti při oblékání byla považována za nevkus a kýč. Víra, že nové je lepší, se vytrácela, a tak se módní svět začal ohlížet do minulosti.

2.3.1 PROMĚNY SPOLEČNOSTI

S šedesátými lety odešla i jejich euforie. Nové desetiletí bylo ovlivněno událostmi jako aféra Watergate, hladomor v Etiopii či znovu přiřivenou studenou válkou. Svět se měnil a lidé se museli naučit přizpůsobit se novým podmínkám. Mnozí nevěděli, jak v nich obstát a uchýlovali se k drogám. Antikoncepční pilulka z 60. let zasáhla do podoby partnerských vztahů. Věda postupovala kupředu a sní i feministické hnutí. Pod povrchem se již připravovala postmoderní estetická revoluce. (Hlaváčková, 2007, s. 34)

Světovou módu 70. let utvářenou různorodými vlivy Hlaváčková stručně definuje takto: „*Ve vývoji módy sedmdesátých let se jasně rýsují dva hlavní proudy. První se dá vymezit léty 1970-1974. Navazuje na ideál svobody, rovnosti a antikapitalismu z konce šedesátých let, šířený hnutím hippies. Následné období ohraničují léta 1975-1979, kdy touhu po míru a lásce vystřídaly protikladné ideály proklamovaného násilí a agresivity punkového hnutí.*“ (Hlaváčková, 2007, s. 35)

2.3.2 ANTIMÓDA

Sedmdesátá léta skutečně působí, jako by postrádala jasný profil – nicméně navazují na uvolněný styl předchozích let a to na ještě širší základně. Mírumilovný svět hippies postupně mizí a je nahrazován revoltou, která je tentokrát spíše násilného charakteru. Móda se tudíž vyvíjí v kontextu touhy mladé generace po seberealizaci, snahy žen o větší sebeprosazení a také poklesu hospodářské situace, která likviduje vyhlídky do budoucna. „Z optimistické mládeže se stala mládež cynická, ukazující dost ošklivou tvář. Ne bezdůvodně se označovala sedmdesátá léta za desetiletí špatného vkusu. Boty na vysokých podrážkách a přiléhavé šortky, široké kalhoty a polyesterové košile, třpytivé disco, retro kýč a punk bez budoucnosti – vše se zkoušelo, míchalo, odhazovalo a znovu spojovalo. Můžeme to označit jako nesmyslný protest, ale skrývala se za tím osvobozující tvořivá síla, která

působí dodnes. V sedmdesátých letech se prosazovala postmoderna se svým eklektickým stylem, a tím i skutečná módní revoluce.“(Seelingová, 2000, s. 410)

Seelingová uvádí, že tento eklektismus má kořeny právě v módě hippies. Ta začala prosazovat přírodní materiály jako vlna, bavlna a hedvábí, stejně jako vzory, které se z původně křiklavých psychedelických barev měnily na neutrální přírodní barvy jako khaki, olivová, písková apod., které zjednodušily odívání tím, že se daly jednoduše s čímkoliv kombinovat. Kombinování kousků oděvu se tak stalo dědictvím hippies, kteří tak demonstrovali svoji svobodu a nezávislost. Poté, co poprvé do módního světa přišla myšlenka takovéto svobody v odívání, nebylo již znovu možné prosadit princip módního diktátu tak jako dříve. Dalším trendem, který stál v rozporu s předchozím vývojem, bylo prosazování folkových oděvů. Ty do svých kolekcí zařadili i návrháři jako Saint Laurent a způsobili, že i ti nejbohatší se najednou chtěli oblékat „lidově“. Právem je tedy móda 70. let označována jako „antimóda“. Popřít vše, co bylo typické pro odívání minulosti, se stalo úlohou této dekády. (Seelingová, 2000, s. 413)

Jestliže skutečným hitem 60. let byly minisukně, tentokrát se jím staly džíny. Nepředstavovaly něco skutečně nového, vyráběly se vlastně už od roku 1853, a to jako pracovní oděv, který si nechal patentovat obchodník Levi Strauss. Kalhoty z denimu obarveného indigem však nebyly žádný módním trendem. To se změnilo právě v 70. letech, kdy se džíny staly oděvem protestující generace – nejdříve v Americe, poté v Evropě. Původní oděv farmářů a dělníků zpopularizovali filmové hvězdy, které začaly nosit džíny na plátně a umožnily následně expandovat firmám jako Wrangler, Lee Cooper a Mustang na evropský trh. Modré kalhoty byly víc než jen nový trend – došlo tak k unifikaci milionů mladých lidí, kteří se chtěli odlišit od svých rodičů. Džíny likvidovaly rozdílnosti etnické, náboženské, sociální i pohlavní – právě zde došlo ke zrodu termínu unisex, který se i nadále prosazoval v módě různými způsoby a označoval oděv a vzhled, který je vhodný jak pro muže, tak pro ženy. Postupně se prosazoval nejen modrými kalhotami, ale také v účesech a dalších částech oděvu, které stíraly rozdíly mezi pohlavími. Jinak tomu bylo v socialistických zemích, kde džíny nesly punc USA, a proto byly nedostupné, ve školách i zakázané. Přes paradox, že byly původně pracovním oděvem, se v těchto zemích neprosadily a až po opadnutí oné revoluční vlny začaly být vyráběny tuzemské napodobeniny. S prudkým rozšířením džínů se však také vytratila jejich revolučnost. V 70. letech se proto objevovaly snahy džíny odlišovat střihem nohavic – nejprve ve tvaru zvonu, později mrkve – a další variace v jejich úpravě. (Skarlantová, 1999, s. 195-198)

2.3.3 NE MÓDA, ALE STYL

Jedním z hlavních rysů módy tohoto desetiletí je zrychlující se rytmus módy – rostoucí diverzita způsobila, že již není možné mluvit o jedné módě, ale spíše více různých módách, o trendech, které se postupně tříští na jednotlivé styly. Paříž, která si i přes předchozí odklon od haute couture udržela své místo nadvlády v módním světě, nyní hledala, jak se s novou situací vypořádat. Sektor pret-á-porter se začal najímat vlastní šéfy linií, tzv. stylisty. „*Vytváření stylu bylo vším. Byl to globální koncept, určitý druh koření, které se přidávalo k receptu výroby, aby se zlepšila a vynikla chuť.*“ (Baudot, 2001, s. 234) Můžeme zde pozorovat určitý paradox: 60. léta přinesla zprávu, že vše je v módě dovoleno a každý má právo vyjádřit svou individualitu povoleným eklektismem. Nicméně skutečnost ukázala, že správný způsob kombinace oděvu je nové umění, do nějž jsou zasvěceni právě stylisté.

Všechny tyto změny vedly také ke snaze přehodnotit, co je vlastně krásné. 70. léta se svojí nejistotou nevěděla, od čeho by měl být nový ženský ideál krásy vlastně odvozen. Na jedné straně hippies a přirozenost, na druhé třept disco a k tomu vzhled revolucionářů a lidí na okraji společnosti. Ve velké míře se tedy začal uplatňovat tzv. „přirozený styl“, neboť vyhovoval většině pracujících žen. Důležitá byla především čistá pleť, pěstěné ruce a husté lesklé vlasy. Účes i tělo mělo působit dojmem přirozenosti, mělo tedy působit dojmem, že je přirozeně sportovní a sexy, navíc celoročně opálené. Tento trend dal povstat celému průmyslu kosmetických přípravků, posiloven, všemožných druhů cvičení a diet. Přirozenost se však brzy omrzela, a tak se začal prosazovat opačný extrém – dívky, které nenosily nic než kalhoty, retro odsuzovaly a „*chtěly vypadat tak, jako před nimi nevypadala žádná jiná žena. Spíše jako vojáci. Maskáče z armádních prodejen, k tomu rozmazaný make-up se špinavými barvami, jako by přišly rovnou ze zákopů. Tím prokazovaly politické uvědomění. Nebo trička s nápisy buď proti válce, nebo propagující pornografii.*“ (Seelingová, 2000, s. 446)

2.3.4 PUNK A DISKO

S „antimódou“ a přehodnocením toho, co je krásné, výrazně pohnulo rozšíření punkové hudby a způsob odívání jejích přívrženců. Nejednalo se zde pouze o hudební žánr, ale spíše o celkový životní styl založený na revoltě a ztotožnění se s tím, co je společností obecně považováno za nehodnotné. Tato rezignace na tzv. „úspěšný život“, který byl tolik proklamován od 50. let, našla odezvu u mladých lidí, kteří neviděli žádné vyhlídky do budoucna. Svoji mentalitu a příslušnost k neoficiálnímu hnutí vyjadřovali zejména

agresivním vzhledem. A protože přišli s něčím novým, módní svět se s radostí nechal inspirovat. (Skarlantová, 1999, s. 198)

Punkeři odmítali soudobé trendy propagované masmédií, stejně jako džíny. Oblékali se do starých kalhot a maskáčů, nosili trička s anarchistickými slogany. Roztrhané oděvy se spínaly zavíracími špendlíky. Agresivitu podtrhovaly těžké okované boty, kožené bundy s kovovými doplňky a řetězy kolem pasu či zápěstí. Punkerský účes, původně příslušející indiánským bojovným kmenům, se stal výrazem individuality a posléze pronikl i na módní přehlídky. Paradoxně a ne poprvé ani naposledy se styl oblékání malé skupiny snažící se odlišit stal rozšířeným trendem, a tudíž ztratil na své revolučnosti. Kovové ozdoby, špendlíky a žiletky se staly módními doplňky. Punk přinesl do odívání něco úplně nového – skutečnost, že staré, děravé či rozedřené může být propagováno se stejnou důležitostí a vážností jako to, co je nové a elegantní. Na tento trend později navázala 80. léta, která dále popularizovala tzv. „obnošený vzhled“.“ (Skarlantová, 1999, s. 200)

Punkové hnutí aktualizovalo sexuální revoluci ze 60. let, avšak poněkud v jiném hávu. Heslo „Love and Peace“ (láska a mír) nahradili sloganem „Sex and violence“ (sex a násilí). „*Dohromady se kombinovalo jen to, co se k sobě nehodilo: zelená a červená, nabarvené irokézské hlavy nad bledými dětskými obličejí, řetízky od splachovacích nádržek, tampony a zavírací špendlíky jako šperky na kožených bundách s hákovými kříži a lebkami a pod tím svůdné krajkové prádlo ze sexshopu.*“ (Seelingová, 2000, s. 419)

Vedle punku však nemůžeme opomenout jiný výrazný trend 70. let, jímž se stalo disco. To bylo dáno především tím, že pracující třída si mohla dovolit výstřelky pouze večer a pro ženy, které přes den holdovaly „přirozenému stylu“ byla diskotéka místem, kde se mohly stát slovy Andy Warhola „na pět minut hvězdou“. Diskotéky, původně určené jako místa pro homosexuály, se tak staly prostorem k experimentování s trendy 70. let pro širokou vrstvu. Tyto podmínky uvedly do módního světa polyesterové košile, trikoty z lycry, živůtky s ramínky k šortkám ze stříbrného lurexu, staré krajkové košile k lesklým džínům, stejně jako bláznivé kombinace inspirující se v trendech minulosti jako koktejlký, nebo kyticované šaty po babičce – vše však upraveno tak, aby odhalovalo co nejvíce ženského těla. Návrháři reagovali vytvářením super úzkých trikotů a použitím přiléhavých materiálů, čímž dali za vznik ideálů super štíhlého těla, které mohlo být do takovýchto modelů obléknuto. (Seelingová, 2000, s. 416-417)

PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE

V praktické části je analyzován magazín Žena a móda pomocí mediální analýzy. Má historický kontext vliv na vývoj módy? Shoduje se vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století ve světě s vývojem u nás? To jsou hlavní otázky, jak je již zmíněno v úvodu práce, na které chceme pomocí této analýzy odpovědět.

Kapitola vysvětluje výběr komparativní analýzy a mediální analýzy magazínu.

3.1 Mediální analýza

Hlavním cílem praktické části práce je reflexe vývoje módy a odívání v 2. polovině 20. století v Československu v dobových pramenech – tedy sledovat, jakým způsobem se zrcadlily hlavní vývojové tendence ve světě právě v československém prostředí. Vzhledem k rozsáhlosti tohoto tématu bylo nutné zvolit konkrétní metodologický postup, který umožní cíle dosáhnout.

Jako první bylo nutné zvolit konkrétní primární pramen, který bude v dané práci podroben analýze. Jelikož nejrelevantnějším zdrojem se ve zkoumaném období jeví právě tiskoviny, jako hlavní historický pramen byl zvolen ženský módní časopis. Tím se tedy jádrem této práce stává mediální analýza. Ta je přehledným rozbohem mediálního obrazu daného primárního pramene. Zakládá se tedy na detailním zpracování souhrnu všech základních informací, které o analyzovaném časopisu bylo možné, v daném období dohledat.

V 2. polovině 20. století se na území Československa setkáváme s několika periodiky zaměřujícími se na odívání. Zvolené periodikum Žena a móda svou dobou vydávání pokrývá celé období 2. poloviny 20. století. Tento časopis je vhodným pramenem, jelikož tento módní list byl úzce navázán na soudobý politický režim, dostávalo se mu tudíž nejvíce podpory a pozornosti. Žena a móda byla hlavním módním časopisem sledovaného období, a tak jako politický režim se stává diktátem společnosti, módní diktát je politicky orientovaným časopisem ještě zdůrazněn.

Pro účely této práce byl zvolen kvalitativní přístup. Ten přináší velkou výhodu, chceme-li nahlížet na určitý fenomén, který nepojímáme jako izolovaný jev, ale spíše jako jev, který chceme hodnotit v širokém kontextu, neboť jsme si vědomi, že existuje uprostřed

komplexního systému vztahů k dalším fenoménům. (Reichel, 2009, s. 40) Měřitelná charakteristika, která je stěžejní pro přístup kvantitativní, se zde stává spíše irelevantní, jelikož analýza daného artefaktu se nemusí nutně vázat ke zjevnému obsahu, ale spočívá také v obsahu latentním, který se z hlediska porozumění může stát podstatnějším. Analyzujeme-li mediální obsahy, tento přístup se jeví jako zvláště vhodný, neboť tyto obsahy mají zpravidla svůj vlastní jazyk či znakový systém. (McQuail, 2009, s. 377)

S obsahovou analýzou si zde nevystačíme. Při analýze módního časopisu se stávají relevantními především obraz a text, obsahovou analýzu by zde tudíž představovala analýza textová a obrazová. Avšak v případě tohoto přístupu by byly hodnoceny pouze informace a obsahy nacházející se v daném médiu. Při výběru metodologického přístupu je zde třeba nejprve zohlednit důležitou skutečnost. A totiž že daná práce sleduje období, v němž byly veškeré existující mediální obsahy podřízeny soudobému politickému režimu. Využití médií k propagandě však pouze podtrhuje celkový charakter médií, jejichž obsah se nezakládá na jakémsi objektivním hodnocení, ale záměrně čtenáři předkládá informace, stejně jako způsob, jímž je interpretovat.

3.2 Komparativní analýza

Komparativní analýza neboli srovnávací metoda, je jednou z hlavních a nejdůležitějších metod ve společenských vědách. Při použití této metody dochází ke srovnání dvou, popřípadě více jevů, mezi kterými hledá badatel společné i naopak odlišné jevy. Této metody se hojně využívá např. pedagogice, sociologii, ekonomii, politologii atd. Než zde bude blíže popsán pojem komparativní analýza, je zde vhodné nejprve popsat pojem analýza. Analýza představuje myšlenkové a metodické rozčlenění zkoumaného objektu na jednotlivé části, roviny, spolu s aplikací kontextů specifických pro každé toto rozčlenění a uplatnění postupů, které umožňují vždy v daném kontextu artikulovat novou charakteristiku dané části. Usouvztažňování částí navzájem je však již obratem od analýzy k syntéze. V kontextu pojmů komparativní analýza, se pak jedná o dekompozici určitého jevu a jejich porovnávání se snahou o vyvození závěrů vedoucích k možnosti zisku inspirace a zlepšení původního stavu. Cílem takové to komparativní analýzy poté je identifikace podstatných porovnávaných proměnných, určení jejich souvislostí odlišností a hledání možných příčin a vysvětlení těchto shod, či naopak rozporů. (Hendl, 2005 s 32)

Z toho lze tedy vyvodit, že se komparativní analýza jeví jako nejvhodnější metoda pro naplnění části cíle tohoto textu. Pomocí ní dojde ke komparaci toho, zda se shoduje vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století ve světě s vývojem u nás. Důraz bude kladen na vyzorování odlišností ve světě a v naší zemi a posouzení, zda jsou tyto odlišnosti dány právě kritériem politické situace v naší zemi v dané době.

4 VÝVOJ MÓDY V 50. – 70. LETECH 20. STOLETÍ V ČASOPISU ŽENA A MÓDA

Nejprve je představen časopis Žena a móda vzhledem k historickému kontextu. Tento magazín byl velmi ovlivněn socialistickou propagandou, stal se jedním z nástrojů tohoto nátlaku. Můžeme zde pozorovat vývoj cenzury trendů ze západu v průběhu dekad. Časopis je také charakterizován, co se jeho obsahu týče. Po té již následuje samotná mediální analýza jednotlivých desetiletí 20. století. Následně v samostatné kapitole dochází k komparaci vývoje u nás a ve světě. Shoduje se vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století ve světě s vývojem u nás? Má historický kontext vliv na vývoj módy? To jsou hlavní otázky, na které chceme pomocí této analýzy odpovědět.

4.1 ŽENA A MÓDA A HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Časopis Žena a móda byl v Československu vydáván v letech 1949 až 1995. Prvních deset let byl vydáván Výborem československým žen a Textilní tvorbou, což byla organizace, která od roku 1948 koordinovala znárodněné textilní podniky, později i ty oděvní. V časopise je označována zkratkou TT. Textilní tvorba se starala o vše, co souviselo s československým módním průmyslem – módní přehlídky, školení návrhářů a tvorba oděvů, vydávání publikací a také periodika Žena a móda. Ke změně došlo roku 1959 založením institutu ÚBOK – Ústav bytové a oděvní kultury, který ve vydávání magazínu pokračoval.

Roku 1968 bylo založeno nakladatelství a vydavatelství MONA, které se stalo vydavatelským domem Ústředního výboru Československého svazu žen. Vedle Ženy a móda vydávalo také týdeník Vlasta a měsíčník Praktická žena. Se zánikem nakladatelství MONA přešlo vlastnictví počátkem 90. let na VNU – Nizozemský svaz nakladatelů a společnost dále fungovala pod názvem Mona, v. o. s. pouze jako vydavatelství. V roce 2002 bylo vydavatelství začleněno do finské mediální skupiny Sanoma WSOY a přejmenováno na Sanoma Magazines Praha. V dnešní době funguje pod názvem Sanoma Media Praha a vydává řadu časopisů jak pro ženy (Květa), tak i jiných zaměření (National Geographic).

Vrátíme-li se nyní na počátek 2. poloviny 20. století, nemůžeme při snaze přestavit toto periodikum opomenout historické souvislosti, v nichž vzniklo a v následujících letech se utvářelo. Jedná se především o komunistický režim, který po únoru 1948 přinesl změny dotýkající se celého společenského systému. Móda a odívání zde nebylo výjimkou. „*Móda*

není svébytnou společenskou formou, nýbrž citlivým výrazem komplexní společenské situace. Bezprostředně odráží kulturní vyspělost i ekonomické podmínky, reaguje na technické vynálezy, a vyjadřuje jemné předivo interakce společnosti a individua.“
(Hlaváčková, 2000, s. 34)

Poválečná Evropa se pomalu vzpamatovávala ze složité ekonomické situace a s ní i móda, v níž se brzy projevila tendence nahradit vše, co bylo válkou ztraceno. Nicméně tento trend neplatí pro země sovětského bloku, v nichž se odívání vydalo poněkud odlišnou cestou. Komunistický režim, zejména v prvních letech své existence, činil pokusy využít veškeré společenské oblasti ideologickými nástroji, který by podporovaly ideu socialismu. Poválečný módní průmysl v těchto zemích tak nemohl přirozeně navázat na svůj vývoj před válkou, ale uměle byl zformován pro potřeby soudobého režimu. Jedním z takových ideologických nástrojů se měla stát právě Žena a móda.³

Komunistický režim ovládl veškerý československý textilní a módní průmysl. K této změně docházelo postupně znárodněním závodů a soukromých živností. Celá přirozeně existující síť soukromých subjektů vytvářejících módní průmysl byla narušena či zlikvidována, ať už se jednalo o módní domy či krejčovské salony. Kvalita výroby se obecně výrazně zhoršila, neboť do tohoto průmyslu přišlo nové vedení bez zkušeností. Celý tento přerod sloužil především tomu, aby se odívání podřídilo idejím socialismu a podpořilo nově se formující společnost.

Móda, která věrně kopíruje hodnoty daného období a společnosti, neztrácí tuto svou funkci ani v období socialistického režimu. V rámci vládních snah přetvořit kapitalistickou společnost bylo nutné reformovat všechny oblasti kultury – móda se proto stala dalším nástrojem socialistické propagandy. Nicméně na počátku neexistovala jednotná idea, jak by taková socialistická móda měla vlastně vypadat, aby co nejvíce odpovídala hodnotám komunismu. Nakonec zvítězila idea praktičnosti – ideální oděv je praktický, vhodný k práci, zhotovený z kvalitního a měkkého materiálů, volný a pohodlný. Především je však zbaven všech zdobných prvků, které odkazují k oděvu kapitalistickému. Nová socialistická móda, která však navrhovala i oděvy pro volný čas, měla odstranit rozdíly v oblékání, které panovaly v předválečné kapitalistické společnosti a v tomto duchu dosáhnout nové rovnosti občanů.

³ V Československu vycházel také čtvrtletník *Módní tvorba*, nebyl však určen pro širokou veřejnost. Mimo to bylo také možné sehnat „podpultově“ německý časopis *Burda*.

Přesto však nadále fungovaly některé módní salony, které byly znárodněny a jejichž klientkami byly převážně manželky socialistických pohlavárů. Salony jako Rossenbaum či Podolská oblékaly buďto malé množství bývalých klientů, kteří si to díky své velmi dobré finanční situaci mohli dovolit, nebo reprezentanty nového politického režimu. (Hlaváčová, 2004, s. 35-39)

Tak jako v jiných oblastech života byl napadán západní způsob života jako kapitalistický a založený na vykořisťování. Toto se dokonale promítalo také v oblasti módy, kde „západní“ trendy představovaly nepřítel socializmu. Časopis Žena a móda měl tedy přinášet módu, která bude v souladu s novou československou společností - dokládá to mimo jiné úvodník prvního čísla časopisu: *„Dosavadní módní časopisy, které až do ledna t. r. vycházely, neměly vlastního módního programu, ani zaměření. Přinášely náhodně nakupované módní fotografie francouzských, anglických a amerických modelových domů a kreslené modely inspirované francouzskými časopisy. Protože francouzská móda slouží velké buržoazii a jejím vedoucím motivem je velká večerní toaleta, bylo zřejmé, že západní móda nemůže trvale uspokojit potřeby našich žen...“* (Hlaváčková, 2007, s. 34)

Žena a móda byla tedy úzce navázána na komunistický režim. Procházet její vydání desetiletí za desetiletím umožňuje nahlédnout, jak se tento režim proměňoval, a to skrze způsob odívání, jenž proklamoval. Čím blíže ke konci století, v časopise je možné sledovat postupné uvolňování ideologického tlaku a sílící příklon k tzv. „západním trendům“, který vyvrcholil na přelomu 80. a 90. let s pádem komunistického režimu a vznikem demokratické společnosti.

4.1.1 CHARAKTERISTIKA ČASOPISU

Časopis byl určen pro ženské čtenářky, nekladl si však za cíl oslovovat pouze určitou věkovou kategorii, což dokládá řada článků určeným „zralým a starším ženám“. Nabízel rady jak pro mladé dívky, tak pro matky s tendencí radit, jak obléknout jejich děti, případně také manžely. Tematicky se časopis věnoval především módě, trendům a návodům, jak různé modely zhotovit, vedle toho však také přinášel řadu článků různého zaměření od vaření a tipů pro domácnost po výchovu dětí či péči o tělo. Kromě těchto ryze praktických rad však najdeme v časopise také texty vyzdvihující socialistické tradice a hodnoty, svátky či reportáže o významných socialistických osobnostech. Agitace na stránkách časopisu se svojí formou, intenzitou a nápadností v průběhu let výrazně proměňovala.

V časopise se také často objevují fotoreportáže z módních přehlídek a událostí v zemích sovětského bloku doprovázené fotografiemi buďto zahraničních modelů, nebo naopak těch československých, které vyrazily prezentovat tuzemskou módu do Polska, Maďarska apod. často jsou zdůrazňovány úspěchy československé módy na těchto zahraničních akcích.

Vyobrazené modely v časopise jsou většinou doprovázeny značkou, která odkazuje na příslušný střih v příloze. Střihová příloha byla od samého počátku součástí časopisu, což bylo podmíněno také tím, že v soudobém Československu textilní nabídka nedovedla uspokojit poptávku šití a podomácké zhotovování oděvů bylo běžnou součástí života žen. Žena a život proto také nešetří radami, jak oděvy přešít...

Je zřejmé, že časopis si kladl za cíl mít funkci výchovnou, což dokládá typ článků, které zdánlivě známe i z dnešních ženských časopisů – pojednávají například o historii určitého oděvu či doplňku. Tyto na první pohled pouze informační články jsou však zpravidla silně ideologicky zbarvené.

4.2 50. LÉTA

Charakter časopisu v 50. letech je velice specifický a není možné jej uchopit bez historických souvislostí. Vezmeme-li v úvahu tendence projevující se po válce ve světové módě, v Československu se setkáváme s naprosto odlišným fenoménem, který bychom snad mohli označit jako budování socialistické módy. V počátcích komunistického režimu čelilo Československo obtížné hospodářské situaci, které se promítaly také v oblasti oděvnictví. Nedostatek látek, znárodnování podniků i nedostatek kvalifikovaných pracovníků vytvářel situaci, kdy vládnoucí strana potřebovala ideologicky zdůvodnit tyto podmínky. Nejsnazší cestou tedy bylo svést dané problémy na předchozí buržoazní styl života, přičemž úkolem komunistické strany je tuto situaci napravit a přivést zemi opět k prosperitě. Součástí tohoto úkolu je také vytvořit novou módu pro potřeby pracující třídy, která bude v souladu se změnami, k nimž ve společnosti dochází.

Způsob, jímž má být této módní revoluce dosaženo, vysvětluje *Žena a móda* například v článku *Kapitoly o módě – Od teorie k praxi v nové módě*. Tato poměrně dlouhá stať osvětluje směr, jímž se má v budoucnu oděvní průmysl v Československu ubírat. Uvádí, že nová československá móda se nachází na úplném počátku, kdy se teprve zjišťuje, jaká by vůbec měla být a jaké jsou možnosti jejího zlepšování. Vzorem je samozřejmě Sovětský svaz, nicméně ten zpočátku bral odborníky z ciziny, což nyní není vyhodnocováno jako správné. V článku se píše: „...mohli bychom se obrátit do Paříže, která má jediná ze všech zemí tradici módního průmyslu. Nečiníme to. Z toho důvodu, že základní pojetí naší módy stojí v protikladu k módnímu pojetí Paříže. Kdybychom tvořili módu tak, jak se tvoří v Paříži, dospěli bychom k těžce výstřednosti, která nakonec většině národa neslouží, tak jako v Paříži. Tvořili bychom zase jen pro hrstku bohatých. Naším cílem je však demokratizace módy, poprvé v dějinách módy vytváříme pro široké pracující vrstvy a pro jejich potřeby.“ (*Žena a móda*, 1950. č. 1, s. 22)

Tento článek informačního charakteru není v analyzovaném periodiku vůbec ojedinělým. Ukazuje se zde způsob, jakým jsou skutečné problémy prezentovány pod rouškou ideologie, stejně jako se vymezuje základní postoj k západním zemím, který je časopisu vlastní i v dalších letech. Zároveň se také zdůrazňuje, že vytvořit takovou novou ideální módu není vůbec lehký úkol, ačkoliv spolupráce a ideologická jednota může pomoci ideu socialistické módy uskutečnit.

Je také pozoruhodné, nakolik jsou veškeré politicko-hospodářské nedostatky sváděny nejen na předchozí režim, ale také na neuvědomělost občanů, kteří inklinují k západním hodnotám: „Až celá veřejnost dospěje tak daleko, že bude odmítat západní módu, neboť ji bude považovat jako nevhodnou, zastaralou, falešnou, kapitalistickou a naprosto neúnosnou pro náš pokrokový svět. Není ovšem možné, abychom my tady, jimž byl svěřen úkol vybudovat novou módu, čekali až veřejnost svou vlastní cestou, nějakým vývojem dojde k takovému smýšlení. Je naším úkolem, protože se módou zabýváme odborně, abychom vedli a usměrňovali názory veřejnosti na módu, abychom osvětlovali poslání naší módy a pomáhali vytvořit podmínky pro toto odtržení od pařížské módy. Budeme předně stavět na základě vhodné výroby. Budeme vyrábět takové obleky, které přetrvají západní výkyvy.“ (Žena a móda, 1950. č. 1, s. 23)

Tento dominantní postoj je však hned v lednovém čísle roku 1950 vyvažován *Stálou soutěží módní lidové tvořivosti*. Čtenářky mohou posílat své návrhy ohledně toho, co se jim líbí, jak by se rády oblékaly či jak může být nová socialistická módy vytvořena. Mohou také zasílat konkrétní návrhy modelů či střihy k nim, pokud jsou ideologicky přijatelné.

Politický podtext je v časopise v 50. letech velice dobře patrný. Je také agitačního charakteru, což dokládá způsob, jímž jsou některé oděvy prezentovány. Určitý model je popisován jako velmi oblíbený či jako takový, který by všechny ženy velmi rády nosily. Popisy oděvů často působí dojmem, že jsou čtenářkám vnucovány. Odvolávají se také na hodnocení různých šatů či doplňků z hlediska morálnosti jejich nositelky. Tak jsou například zdobné šaty nevhodné proto, že se v nich špatně pracuje, ba přímo od práce odvádějí, což je přece každé uvědomělé ženě jasné.

4.2.1 CO SE NOSILO

Přihlédneme-li k politicko-společenské situaci v Československu v 50. letech, zřejmě nepřekvapí, že odraz vývoje světových trendů v odívání budeme v ženských časopisech nacházet opravdu sporadicky. Již ročník 1950 analyzovaného periodika otevřeně prezentuje směr, jímž se má československá móda následujícího desetiletí vyvíjet. Je zřejmé, že v tomto okamžiku se tzv. „socialistická móda“ teprve formuje, její základ je však jasný: Oděv pokud možno co nejvíce praktický, určený pro pracující ženu. Příručka časopisu *Žena a móda* z r. 1950 informuje, že základem šatníku každé pracující ženy je halenka a sukně: „*Toto jednoduché, vkusné a účelné oblečení má tolik výhod, že právem zaujímá přední místo*

v módě. *Halenka a sukně, kolik poskytuje možností svou snadnou obměnou! [...] Nechceme tím snad určovat halenku a sukni jako universální oblečení, ale je pravda, že halenka a sukně přináší tytéž výhody, jako každý dvoudílný oblek. [...] Naši módní pracovníci, kteří si uvědomují, že v lidově demokratickém zřízení není místa pro nadřazené třídy, věnují pozornost takovým oblekům, které vyhovují pracujícím ženám...*“(Žena a móda, 1950, č. 2) Příručka dále informuje, že halenka a sukně je nejlepším oděvem proto, že umožňuje jednoduchou obměnu oděvu, obléká se snadněji než šaty a při převlékání z pracovního do svátečního postačí pouze vyměnit halenku denní za halenku sváteční. Již zde je zřejmé, že Československo se v módě vydává zcela jiným směrem než západní země. Halenky, ať už pracovní, sváteční či sportovní, jsou většinou doplněny vázankou, ze vzorů se uplatňuje zejména kostka. Nechybí halenky pletené a háčkové.(Žena a móda, 1950, č. 2)

V 50. letech je opravdu nejvíce důrazu kladeno na pracovní oděv, o němž časopis pojednává v mnohých souvislostech. Kromě jiného informuje o návrzích pracovních oděvů pro jednotlivé profese, např. pracovnice drůbežárny či ženy v domácnosti. Důraz je vždy kladen zejména na funkčnost. Snad právě proto nepřekvapí, že oblíbeným motivem pracovního oděvu jsou vždy kapsy, které se stávají jediným zdobným prvkem. Periodikum vždy neopomine dát jakákoliv módní prvek do patřičného ideologického kontextu: „*Světová móda hýří také kapsami. Používá jich někdy velmi vkusným způsobem, jak vidíte na jednoduchém, rovném kabátě, často však zachází do nesmyslného extrému, jež dokumentujeme obrázkem č. 770. U nás by jistě žádná žena neoblékla kabátek s kapsami vpředu i vzadu.*“ (Žena a móda, 1950. č. 1, s. 19)

V rámci dokonalého pracovního oděvu jsou navrhovány také nové obleky, které mají být pohodlné, bez těsných živůtků. Dále mají být odstraněny z této módy těsné sukně kolem boků, příliš úzké rukávy či malé průramky. Oblek má být prostý bez našivaných ozdob, které mohou překážet, stejně jako z něj má být odstraněno cokoli, co je nad rámec střihu. Následující citace dokládá, do jakých detailů taková ideologická móda sahá: „*Pro denní oblek při práci tento požadavek znamená jednak trvanlivou kvalitu, odstíny barev, na kterých není hned znát špína, jako jsou barvy khaki a jiné lomené barvy, odstranění zbytečného množství látky, která by při práci mohla překážet, jako by byl kupříkladu zvonový šůsek, široké rukávy a zápěstí, bohaté řasené límce nebo klopy či stuhy u výstřihu nebo v pase, které se snadno do něčeho namočí.*“ (Žena a móda, 1950. č. 1, s. 22)

Žena a móda pravidelně přináší články, ve kterých zdůrazňuje hodnoty socialistické módy a ostře kritizuje západní trendy. Článek *Dvě zrcadla módy* přináší právě takové

srovnání – západní móda 50. let typická nákladnými materiály a složitými střihy je vykořisťovatelská a kapitalistická a západní periodika neukazují skutečný způsob oblékání, nýbrž šaty nošené hrstkou nejbohatších. Takové odívání je dle autora zvrácené a vyvolává násilí (Žena a móda, 1955, č. 7, s. 7).

Přesto však v polovině této dekády nacházíme vlivy světových trendů. Shodná je zde například právě Diorovi připisovaná silueta X, která tvoří hlavní trend šatů, šatových sukní i kostýmku. Navzdory vyzdvihování praktického pracovního oděvu bez nadbytečných ozdob, jehož zdobením tvoří většinou pouze vázanky či bílé límce, setkáváme se s večerními šaty, které v daném kontextu působí snad až příliš luxusně. Žena a móda přináší fotografie plesových šatů, které se skládají z úzkého živůtku zdobeného mašlí a dlouhé, bohatě řasené sukně doplněné dlouhými rukavicemi. Je zde patrná inspirace historií, ačkoliv se nemohou nijak rovnat historickým plesovým šatům haute couture návrhářů ve Francii.

V polovině 50. let periodikum informuje o výrazné změně, která přichází do československého návrhářství. Je jí zejména rozšíření siluety X o úzkou sukni. Dalším novým prvkem je snížení pasu, zdůrazňování linie ramen kimonovými rukávy či prodloužení kostýmového saka (Žena a móda, 1955, č. 2, s. 4). Tzv. úzká silueta postupně získává na oblibě a koncem desetiletí začíná převažovat. Jaro 1960 se tak dle Ženy a módy nese v následujícím duchu: *„Jaká je letošní módní linie? Není zvlášť převratná. Zůstává i pro letošní období v platnosti úzká i rozšířená silueta. Rozhodně úzká linie převažuje. Vyhovuje většině žen již tím, že nevyznačuje příliš zřetelné formy postavy, důrazně neobepíná, je příjemná celkovým uvolněním. Úzká linie docílila úměrné ladnosti oproštěním se od příliš strohé, původního podání. Oblý sklon ramen, sledující přirozenou linku v půlkruhovitě tvaru, je vhodně voleným prvkem pro celkové navolnění živůtku i pro mírné vyznačení pasu.“* (Žena a móda, 1960, č. 2, s. 4) Ve výše citovaném článku *Móda letošního jara* autor také konstatuje, že u sukní rozšířených se vytrácí jejich bohatost. Kostýmy, ať už se sukní úzkou či rozšířenou, se stejně jako šaty vyznačují oblými rameny a novou módní ozdobou kostýmů je lemování tresou nebo látku světlejšího či tmavšího odstínu na fazóně, u zapínání a rukávů. Více se také prosazují šatové komplety. (Žena a móda, 1960, č. 2, s. 4-5) Žena a móda v tomto období přináší inspiraci pouze z Ruska, Polska, Maďarska a dalších zemí sovětského bloku. V pravidelné rubrice také prezentuje úspěchy československé módy ve světě.

Kolem roku 1960 se československá móda nezapře inspiraci kostýmky v duchu Coco Chanel. Jsou doplněny elegantními kloboučky a boty se zužujícím se podpatkem. Časopis také prezentuje nové materiály jako silon, stejně jako nové textilní vzory – drobný puntík,

modrotisk či geometrické tvary. Postupně se také objevují rozšířené koktejlky se siluetou A – živůtek a nabíraná sukně těsně pod kolena. (Žena a móda, 1960, č. 12, s. 8)

4.3 60. LÉTA

Žena a móda se výrazně proměňuje zhruba od roku 1957. Tuhý režim 50. let je vystřídán politickým uvolněním, ke kterému dochází postupně, až nakonec vyvrcholilo roku 1968 Pražským jarem. V médiích lze pozorovat odraz těchto politických událostí. V kontextu módního časopisu je změna očividná. Informace, které by dříve byly nepřijatelnými, se stávají součástí každého vydání. V porovnání s články 50. let se některé texty jeví dokonce jako protichůdné. Posun je dokonce natolik výrazný, že předchozí pojetí módy je zpochybňováno a označováno za chybné. Tyto tendence jsou patrné již v článku *Módní linie 1957: Hledání a tvoření naší módní linie* se neobešlo bez omylů a názorového tápání. Někteří se mylně domnívali, že občané státu, který se řídí zásadami socialismu, zavrhnou veškerou módu, že se budou oblékat jen účelně a ekonomicky a že náš oděv se promění v jakousi uniformu. Ovšem zapomněli, že oděv má také funkci zdobnou, že zpříjemňuje náš život a uspokojuje naši touhu po změně a po hravé živé novosti. Zapomněli na konečný cíl socialismu, jímž je co nejplnější, bohatý rozvoj života po všech stránkách. A konečně nelze přezírat, že všechny proměny, které nazýváme módou, nevznikají jen náhodou a z nějakého rozmaru, ale že odrážejí zákonitě vývoj životních podmínek. Naprosto tedy nechceme módu zrušit, ani se nehodláme snad izolovat od módy západní a oblékat se nějak jinak, nežli je tomu všude jinde v civilizovaném světě. Chceme naopak módu ve světovém měřítku pečlivě a soustavně sledovat a rádi se poučíme na kladných hodnotách a objevené fantasii světových módních tvůrců. Ovšemže tyto poznatky nebudeme přijímat mechanicky, ale zdravě kriticky, prosejeme je sítem svého vkusu a zálib a odmítneme vše, co je nevhodné pro náš způsob života našich pracujících občanů.“ (Žena a móda, 1957. č. 2, s. 11)

Zde je patrná nová cesta, jíž se časopis nadále vydává. Autor článku dokonce neváhá kritizovat snahu o tvorbu socialistické módy a ideálního pracovního oděvu z let 50. Tento článek vyvrací řadu principů, které se dříve v časopise často opakovaly: Žádá oděv, který bude plnit funkci estetickou, nikoliv ryze praktickou. Co je však mnohem zásadnější, je přehodnocení vnímání Západu, od něž se předchozí ročníky distancovaly, ba dokonce se proti němu ostře vymezovaly. Pod rouškou sledování zájmů pracující třídy se časopis hlásí k inspiraci světovými návrháři.

Tento obecný trend se projevuje dále v detailech způsobem, jakým radí vhodný způsob oblékání v následujících letech. Jestliže *Žena a móda* 50. let doporučovala nosit kabát, který byl účelný a barevně nevýrazný, nyní je třeba sáhnout po takovém, který vnese do vzhledu osvěžující barvy – nemusí být okázalý, ale zdobnost není nikterak na škodu.

Časopis dále přináší články komentující pařížské trendy, a to velmi pozitivním způsobem, což je opět na stránkách časopisu novinka: „Bylo by mylné domnívat se, že francouzská móda jsou jen výstřednosti, které se objevují ve velkých světových módních časopisech. Vedle vrcholných výstřelků, které jsou pro nás nepřijatelné, vznikají v Paříži i oděvy velmi střízlivé, jak říkáme nosivé, které mají však vždy typicky pařížský půvab, vkusnost, lahodnost v barvách a velmi citlivé a dokonalé krejčovské zpracování.“ (Žena a móda, 1958, č. 10, s. 21)

Propaganda z časopisu zcela nevytizela, avšak politické články jsou mnohem kratší, méně četné a na jejich místě se objevují příspěvky o zahraniční módě. K roku 1962 tak například nacházíme ukázky módy z Francie, Anglie či Itálie. Obecně se dá říci, že časopis v této době usiluje o zábavnější formu a není vůbec tak vážný jako v předchozím desetiletí. V roce 1968 dokonce nacházíme rozhovor s Coco Chanel, článek o Diorovi či o francouzských manekýnkách. Celkově přibývá informací o francouzské módě, stejně jako o jejich tvůrcích a vůbec zahraničních módních poměrech.

Jednou z takových ukázek je článek O madame Chanel z únorového vydání r. 1965. Autorka zde píše: „Měla jsem už odjet z Paříže, ale po přehlídce módy u madame Chanelové jsem se nemohla rozloučit. Chanel mě začínala uchvacovat, „fascinovat“, jak říkají ve Varšavě. [...] Po dva týdny, co pod jejími okny chodím, důkladně si prohlížím její proslavený kostým. Je z ručně tkané vlny béžové barvy, olemovaný světle modrou a červenou krajkou. Má čtyři kapsičky. Blůza je z hedvábí světle modročerveného. Nosí se každodenně přes celý den – po osm měsíců. I teď jej ještě jednou vytvořila. Až se vrátím domů, do Varšavy, ušiji si jej. A vám též.“ (Žena a móda, 1965, č. 2, s. 22) Tento text, v němž je Chanel opěvována jako módní ikona uznávaná všemi ženami na světě, rozhodně dotvrzuje směr, jímž se magazín v daném desetiletí ubírá.

Na druhou stranu nelze říci, že by zahraniční trendy byly přijímány naprosto nekriticky – ideologický rámeček si Žena a móda ponechává nadále. Takovým příkladem je článek o francouzské kolekci inspirované rytířstvím, v němž se kritizuje funkčnost takového oděvu.

Opravdovou změnu lze však pozorovat v tom, že na mnoha místech je dokonce zahraniční móda označována jako lepší než československá a chvála světových trendů výrazně převyšuje tuzemskou produkci: „Zde je, myslím, opravdu na místě výrobu tohoto sortimentu ve Spojených státech ve srovnání s výrobou naší velmi pochválit. Nebývá to vždy jen otázka kvality, ale především různosti a nápaditosti střihů a jejich dokonalého vypracování ve všech,

ale opravdu ve všech velikostech. Obdobně je to i s výrobou obuvi.“(Žena a móda, 1964, č. 2, s. 24)

V tomto období působilo v Československu několik schopných módních návrhářů jako Zdena Fuchsová, Niko Pauzdr a Hedvika Vlková. Jejich návrhy vycházely především z francouzské haute couture. Vedle toho se zde projevoval také úplně odlišný směr v zastoupení Milana Knížáka. Cílem jeho tzv. aktualizovaného oděvu nebylo ovlivnit vývoj nekonvenčními kombinacemi, ale „*probudit člověka k vědomí aktuální přítomnosti a k autentickému životu přijatá kulturní schémata. Jeho kreace vznikaly z odložených a konfekčních oděvů, které se svrchovanou tvůrčí svobodou aktualizoval všemi myslitelnými způsoby, např. vypálením otvorů, kterými pak prosvítalo tělo nebo látka spodního oděvu.*“ (Hlaváčková, 2000, s. 78) Tato skutečnost, stejně jako řada článků naznačuje, že se v Československu prosazuje pohled na módu jako na umění, tudíž oděv má mnoho dalších funkcí než jen účelovou, které byly doposud přehlíženy.

4.3.1 CO SE NOSILO

S postupem času se proměňují nejen trendy, ale také celkový charakter časopisu. Žena a móda v 60. letech začíná přinášet tzv. módní interview. V jednom z takových rozhovorů, zde konkrétně s pracovnící ÚBOKu, nacházíme objasnění, jakým způsobem českoslovenští módní tvůrci navrhují své oděvy: „*Inspiraci pro módu jarní a letní sezóny jsme čerpali z pramenů současné evropské módy, kterou jsme přizpůsobili podmínkám a potřebám našich občanů. Je samozřejmé, že jsme přihlíželi k barevným a materiálovým možnostem našeho průmyslu. Přednost dáváme jednoduchému návrhovému pojetí.*“ (Žena a móda, 1965, č. 1, s. 4) Žena a móda tedy představuje tyto upravené trendy 60. let.

V polovině 60. let tak toto periodikum přichází s modely, které popisuje jako „*mladistvé a elegantní*“ (1965, č. 2, s. 4). šaty a halenky se vyznačují drobnými límečky těsně u krku, šaty a halenky bez rukávů naznačují, že i zde je patrná změna v odhalování ženského těla, což je pro 60. leta typické. Avšak jedním z nejvýraznějších symbolů se stala právě sukně. Žena a život přichází s modely, jejichž sukně již nesahají pod kolena jako v 50. letech, nýbrž kolena sotva zakrývají. Pomalu se objevuje šortkový komplet či krátký top odhalující břicho.

Prosazuje se více zdobných prvků jako například štěpování, pásy, knoflíky a patky kapes. Do šatníku pronikají květinové vzory. Další změnou jsou kalhoty pronikající do každodenního ženského nošení. Dříve byly považovány spíše za sportovní a rekreační

oděv, nyní se však postupně stávají součástí kostýmu. Žena a móda o těchto trendech informuje, sukně však ještě hodnou chvíli plní její stránky.

Opravdové změny v odívání však můžeme v časopise pozorovat až na konci 60. let. Březnové číslo z r. 1970 uvádí článek Mini-midi-maxi : „*Tolik tolerance v módě jako letos si snad ani nikdo nedovede představit. Ještě před dvěma lety by se nám zdála úplně absurdní představa potkávat současně na ulici dívky a paní v sukních téměř u paty a vedle nich mini a solidní klasickou délku. Mini, midi a maxi si tu klidně existuje vedle sebe a lidem od módy už vůbec nepřipadá maxi délka něčím zvláštním.*“ (Žena a móda, 1970, č. 3, s. 4)

Časopis prezentuje módní trendy, které odpovídají světovému vývoji, snad jen s určitým časovým zpožděním, menší okázalostí a větší střízlivostí. Představuje minišaty, minikabátky, vzory jako květiny, kostky či geometrii. Poté přicházejí maxi kára, maxi pruhy, maxi kostky. „*Využívají se pásky, spony, zapínání na knoflíky i na zipy, množství kapes, přezky, štěpy. Téměř vždy jde o více dílné soupravy. Plavky, šortky, krátké bundičky do pasu, minišaty, nebo vlastně (oblékne-li k nim ještě ke všem příležitostem letos dovolené kalhoty) – maxihalena. Dalšími díly se mohou stát také plážový overal a plážový maxiplášť.*“ (Žena a móda, 1970, ř. 5, s. 5).

V článku *Mezinárodně o módní linii* je zajímavým postřehem, nakolik si je Žena a móda vědoma své pozice ve světě módních trendů. Z tohoto článku je cítit opravdové sebevědomí a jakási hrdost, že se Československo přihlásilo ke světovému vývoji módy, jehož zdrojem není nic než francouzská haute couture: „*Zajímavé bylo, že ačkoliv si každá země transformovala módu francouzské haute couture do svých představ dokonalosti, přece jen v téměř žádné kolekci nechyběly maxisukně. Československo si vybralo svěží kombinaci minišatů s maxipláští.*“ (Žena a móda, 1970, ř. 5, s. 3).

V průběhu 60. let najdeme v časopise i řadu dalších trendů typických pro 60. léta. Snad jen namátkově – čtenářky se dovídají o astromódě či takové novince, jako je unisex. O tom všem informuje časopis s jakousi lehkostí a humorem například v článku *Víte, co je unisex?* „*No, prostě, pána od dámy téměř nepoznáte. Mají stejné účesy, stejné svetry a pulovry, stejné střihy kalhot, sak a plášťů a ke všemu ještě ve stejných barvách a vzorech. Praktické využití: rodiče nepoznají, jestli jde synáček na rande se slečnou anebo na procházku se spolužákem.*“ (Žena a móda, 1970, č. 8, s. 2)

4.4 70. LÉTA

Na začátku 70. let je patrné, že Žena a móda opět reaguje na požadavky politického režimu. Po výrazném uvolnění, k němuž došlo během 60. let, se ženský časopis znovu prokazuje jako ideologický nástroj a indikuje tak zdánlivý návrat o dvacet let později. Nicméně toto ideologické vzepětí má jinou formu než v 50. letech. Nesetkáme se zde s požadavky vytvoření nové socialistické módy ani s ostrými útoky na západní země. Nová vlna propagandy v časopise volí jinou strategii. Ideologický nátlak se projevuje např. přidáním nových rubrik jako Výročí a události informující o důležitých datech a dění v komunistické straně, v polovině 70 let se také přidávají politicky orientované úvodníky s nadpisy typu „Dáme své vědomosti a pracovitě ruce pro splnění úkolů XIV. Sjezdu KSČ za rozkvět socialismu, za život v míru.“ (Žena a móda, 1974, č. 1)

Přes tuto politizaci můžeme pozorovat proměnu vztahu k módním trendům západu. Nesetkáme se již s žádnými nepřátelskými výlevy. Období normalizace znamenalo novou izolaci od západních zemí, přesto však Československo pokračovalo v tradici 60. let, kdy vybraní zaměstnanci ÚBOK směli navštěvovat módní akce pořádané v západní Evropě. Nedá se tedy říct, že Československo by se dostalo do nějaké módní izolace. Nicméně móda západních zemí byla přijímána mnohem opatrněji než v předchozím desetiletí a podléhala silnější cenzuře. (Hlaváčková, 2007, s. 60) To je patrné i na stránkách časopisu, kde je inspirace světovými trendy velmi nápadná, avšak je zřejmé, že je přizpůsobena určitým potřebám – móda 70. let v Ženě a módě představuje jakousi mnohem umírněnější sestru módy světové, neboť je prosta výstředností, zejména přijde-li na hippie a punkové trendy. O kontaktech se světem západních trendů svědčí i říjnové číslo časopisu z roku 1975, které informuje o putovní výstavě kosmetiky firmy Dior konané v Praze. (Žena a móda, 1975, č. 10)

Je také zajímavé, že mnohá vydání ze 70. let přejímají módní fotografie přímo ze zahraničního tisku. Z toho je patrné, že Žena a móda mohla klidně informovat o konzervativnější podobě světové módy, pokud ji správně prezentovala v duchu daného režimu.

4.4.1 CO SE NOSILO

S odkazem na výše uvedené nepřekvapí, že trendy v tomto desetiletí jsou v Ženě a módě inspirované světovými trendy, avšak značně přizpůsobené daným potřebám. Například

únorové číslo z roku 1975 informuje o nadcházejících trendech: „*Ústředním motivem módy je sportovní elegance s romantickými akcenty. Návrat k eleganci není ničím jiným než návratem k vyváženosti oděvu v harmonii barev, tvarů, i proporcí. Hlavním námětem je oblečení navzájem dokonale sladěné z částí, jež se dají vzájemně kombinovat.*“ (Žena a móda, 1975, č. 2, s. 2) Zde můžeme vidět jak příklon k celkovým světovým trendům, tak jakousi opozici. Na jedné straně se zde setkáváme s prvkem typickým pro 70. léta – absence určitého trendu, která je nahrazen volností v kombinování oděvů představující výraz vlastní individuality. Na druhé straně je však tato svoboda omezena – individualita může být vyjádřena pouze do míry, kdy splňuje klasické požadavky elegance dle měřítek předchozích desetiletí.

V tomtéž čísle se také dočítáme: „*Móda se stává umírněnější, přirozenější, je praktická a účelná, avšak nepostrádá nic ze své nápaditosti. Právě naopak, svými novými prvky dodává více půvabu i jemnosti zdůrazňuje krásu ženského těla ve stylu dnešní módy...*“ [...] „*První směr – sebevědomá a kultivovaná mladá žena, sportovně elegantní, nebojí se barevných kombinací, řešení a nápaditých desénů. Je nenucená, ale přitom ženská. Druhý směr – zralá žena, ale vždy mladistvého vzhledu. Módnost především ve výběru tkanin, barevnosti a desénu.*“

Jestliže pro toto období je tolik typický eklektismus, Žena a móda eklekticky vybírá ze světových trendů to, co je přípustné. Ideál přirozenosti je proto vhodný na rozdíl od punkových či disco výstřelků. Časopis usiluje o originalitu a nápaditost co do stylu, ovšem zároveň nastavuje jisté hranice.

Otázka, nakolik je výše zmíněná svoboda oblékání platná či nakolik je nutné sledovat módní diktát, není v časopise jednoznačná. Na přelomu 60. a 70. let zahýbala světem módy opět změna délky sukní, a to z mini na midi, což nebylo vždy přijímáno s oblibou. Je pozoruhodné sledovat, jak se k tomu Žena a móda stavila v rozmezí pouhého roku. V roce 1970 se v článku zvaném *Idyla tolerance* můžeme dočíst: „*Bez rozporů a nelásky vegetují vedle sebe dvě diametrálně odlišné délky – ro nás stále ještě nezvyklá midi a vedle ní vžitá mini. Nikomu zde nejde o prestiž, nikdo nikomu ni nevnucuje. A tak můžete klidně nosit krátké sukně, když vám sluší a současně dlouhé, když se vám líbí.*“ (Žena a móda, 1970, č. 9, s. 15)

Tato tolerance však dlouho nevydržela, neboť o půl roku později časopis uvádí: „*Po půlroční nejistotě, jak přežít přechod z mini na midi, vám musím sdělit, že je zcela marné bránit se nové módě a že je dokonce škoda bouřit se proti něčemu, co velké většině žen sluší... Lady, mezzo/midi. Po letech prosazování mladého oblečení přišla zase móda, která je určena zralým*

ženám. I když se zatím u nás delší sukně víc líbí mládeži, jsou z estetického hlediska výhodné i pro ženy starší a silnější...“ (Žena a móda, 1971, č. 2, s. 3)

Z tohoto příkladu vyplývá, že československá móda zažívala svobodu v odívání 70. let pouze okrajově a ačkoliv se tu a tam v časopise setkáme s velmi liberálními články, nepředstavují zásadní motiv. Přesto však jsou něčím, co nalézáme až v 70. letech – předchozí desetiletí i přes svou uvolněnost zůstává výhradně u ideje, že módu je třeba diktovat.

Obecně lze konstatovat, že ačkoliv Žena a móda v této době výrazně čerpá ze světových trendů, apeluje na romantičnost v dámském odívání, čímž jako by tlumila revolučnost ve vývoji světové módy. Již na začátku 70. let romantický trend zdůrazňuje jako celkovou tendenci, kromě toho však přináší i konkrétní modely a snad tak tlumí i pokračující trend unisex z 60. let. Například v r. 1970 uvádí reportáž s názvem „*NAŠE BABIČKY nemylte se prosím. Nejsou to fotografie z rodinného alba. Je to dnešek, skutečnost*“. Představuje zde kolekci tuzemské návrhářky Květy Škamlové z ÚBOK, která vytvořila šaty inspirované biedermeierem – vysoké manžety, krajkové aplikace, živůtek s kulatým výstřihem, krajkové kytičky, bílé romantické šaty či šaty se vzorem drobné kostičky. (Žena a móda, 1970, č. 6, s. 4) Tento vzhled připomínající ženu-panenku je jakousi protiváhou revoltující světové módy 70. let.

Přesto však diverzita trendů roste. Patrná je inspirace safari či cikánským stylem, rozšířil se repertoár formálních večerních šatů. Nechybí ani odvážné výstřihy či lurexové materiály. Druhá polovina 70. let doporučuje styly jako western či styl hollywoodských hvězd. Nově se objevuje styl rocker, který vychází z punkové módy. Přináší lesklou vestu z kůže či saténu s kovovými cvočky a černé džíny. (Žena a móda, 1977, č. 2, s. 18-19)

5 KOMPARACE VÝVOJE MÓDY U NÁS A VE SVĚTĚ

Pro dokončení mediální analýzy časopisu Žena a po analýze módy ve světě je nutné přistoupit k provedení komparace vývoje módy v naší zemi a ve světě. Za vhodné se pro tento účel jeví porovnání módy v jednotlivých časových úsecích, ve kterých byla výše uvedená analýza provedena. V závěru každého období je přiložena tabulka, která porovnává vybraná kritéria hodnocení. V úvahu připadá nespočetně mnoho parametrů, podle kterých lze módy ve světě a v Československu hodnotit. V následné tabulce jsou uvedena vybraná porovnávací kritéria.

Tabulka 1: Kritéria hodnocení

Označení kritéria	Charakteristika kritéria	Popis kritéria
K1	styl odívání	jaký byl styl oblékání
K2	užívané barvy	jaké barvy látek jsou typické
K3	užívané vzory	jaké vzory látek jsou typické
K4	užívané materiály	jaké materiály se užívaly v módě
K5	délka sukní i šatů	jaká délka sukní a šatů je typická
K6	silueta	jakou siluetu oblečení tvořilo
K7	typické druhy oblečení	jaké druhy oblečení jsou typické např. sukně, šaty atd.
K8	ozdobné prvky na oblečení	jaké ozdobné prvky se na oblečení užívaly
K9	ikony módního průmyslu	známí návrháři, kteří v daném období vystupovali

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

5.1 50. LÉTA

Prvním obdobím, ve kterém je provedena komparace módy v naší zemi a ve světě jsou poválečná 50. léta. Válečná léta znamenala pro módu ve všech zemích nejen uskromnění, ale také potřebu opravovat a přešívát. V poválečných letech byl však ve světě patrný již odlišný vývoj módy, než v Československu. Ten byl dán nejen různými změnami politického rázu, ale zejména společenského. Po válce nastalo ve světě období všeobecné potřeby obnovy. Lidé se chtěli vrátit ke starému dobrému vymezení mužské a ženské role, ale také zde byla tendence široce kopírovat vyšší vrstvy. Oděvní průmysl západních zemí se vyznačoval snahou vynahradit si vše, co válka znemožňovala, a tak odpověděl na touhu žen znovu se krásně a nákladně obléci posledním velkým vzepětím haute couture. Na světové scéně módy se objevili noví tvůrci, za nejvýraznějšího tvůrce je možné považovat např. Christiana Diora. Pro jeho módní trendy bylo typické množství materiálů, s čímž souvisela vyšší cena. Přesně kopírovaly ženské poválečné sny o luxusu, měkkých liniích a marnotratném bohatství. 50. léta byla typická pro vždy upravené ženy, s dokonalými liniemi, díky stahovacím pásům. Užívali se krátké korzety, podvazky, stahovací pásy a vyztužené podprsenky.

V Československu mezitím zažíváme ostrý kontrast: nově vzniknutý režim si ideologicky podmaňuje veškeré oblasti společenského života, mezi nimi také odívání a po tom, co mocensky obsadí textilní průmysl země, přichází s ideou vytvoření tzv. socialistické módy, která je jakýmsi protikladem toho, co se nosí ve zbytku světa mimo sovětský blok. Oblečení mělo hlavní funkci pouze praktickou. Bylo důležité, aby bylo pohodlné a nic nikde nepřekáželo. Kapsy se stávají jediným zdobným prvkem. Základem šatníku každé pracující ženy byla halenka a sukně. Přesto však v polovině této dekády nacházíme vlivy světových trendů. Shodná je zde například právě Diorovi připisovaná silueta X, která tvoří hlavní trend šatů, šatových sukní i kostýmku.

Tabulka 2: Srovnání módy ve světě s módou v Československu v 50. letech 20. století

Označení kritéria	Móda ve světě	Móda v Československu
K1	styl odívání vycházel ze 40. let, ale móda byla nápaditější, uvolněnější a hravější.	styl odívání vycházel z politického režimu (nesvoboda, ustavičné zákazy a izolace). Móda byla především praktická
K2	pastelové žlutá, modrá, zelená a bílá.	pastelové barvy, především žlutá, modrá i šedá
K3	puntíky, proužky, kostky	proužek a kostka
K4	běžné látky, pevné látky	malý a špatný výběr látek
K5	délka sukní i šatů dosahovala většinou těsně pod kolena, ale nosily se také délky do půlky lýtek či ke kotníkům.	většinou pod kolena
K6	silueta X důrazňuje se vosí pas, široké boky a velká ňadra.	nejprve se odvíjela od praktičnosti, později především u šatů silueta X, která tvoří hlavní trend šatů, šatových sukní i kostýmku
K7	nosí se kostýmky, živůtky, šaty vysoké podpatky a peleríny.	nosí se především sukně a halenky
K8	stuhy, límce, kapsy, mašle.	vázanky či bílé límce a kapsy
K9	např. Christian Dior	--

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

5.2 60. LÉTA

Toto desetileté přineslo do světa módy bouřlivé změny. 60. léta sršela optimismem, svobodou a individualismem. Pravidla módy byla zásadně přepsána. Látky jako samet a satén, dříve určeny výhradně pro večerní nošení, začaly být hojně používány na všechny typy oblečení. V rámci experimentů mladých návrhářů se začaly uplatňovat také materiály jako PVC a v menší míře kovy. Pozvolna se začal stávat městem módy Londýn. Uvolnění společenských hodnot označované jako „sexuální revoluce“ se promítlo do ženského oděvu velmi výrazně. Skutečně erotická funkce oděvu byla v této době velmi zesílená. Populární byly halenky z průhledných materiálů, změnu v odhalování těla způsobily také bikiny. Nicméně jedním z nejvýraznějších symbolů 60. let se stala mini sukně. Minisukně sahající až 20 cm nad koleno měl většinou jednoduchý střih a byly vyvedeny v křiklavých barvách. Následně se k nim přidaly také minišaty. Jednoduchá barva bez potisku byla často doplněna výraznými doplňky. Koncem tohoto období se naopak změnili mini na maxi.

V Československu se v 60. letech pozvolna začaly prosazovat zahraniční trendy a začalo i zde působit několik schopných módních návrhářů. Na stránkách časopisu Žena a móda sledujeme radikální proměnu, která je opět odrazem uvolňování politických poměrů v zemi. Šedesátá léta se tak nesou v duchu otevřené inspirace západní módou, která, leč podléhá stále cenzuře, začíná být vysoce hodnocena. Šaty již nemají pouze funkci praktickou, ale také ozdobnou. Kritizována je i snaha o tvorbu socialistické módy a ideálního pracovního oděvu z let 50. Časopis prezentuje módní trendy, které odpovídají světovému vývoji, snad jen s určitým časovým zpožděním, menší okázalostí a větší střízlivostí. Pozvolna se i v naší zemi začaly prosazovat modely tzv. „mladistvé a elegantní.“ Šaty a halenky se vyznačují drobnými límečky těsně u krku, šaty a halenky bez rukávů naznačují, že i zde je patrná změna v odhalování ženského těla, což je pro 60. léta typické. I u nás se začaly zkracovat sukně. Ty však byly mírně nad kolena. Pomalu se objevil i šortkový komplet či krátký top odhalující břicho. Další změnou jsou kalhoty pronikající do každodenního ženského nošení. Následně se začaly projevovat minišaty, minikabátky atd.

Tabulka 3: Srovnání módy ve světě s módou v Československu v 60. letech 20. století

Označení kritéria	Móda ve světě	Móda v Československu
K1	díly odívání vycházel z optimismu, všudypřítomné svobodě a individualismu koncem období se objevil styl hippies, jehož cílem bylo především šokovat	postupně se začaly prosazovat módní trendy ze zahraničí a stylem oblékání bylo „mladistvé a elegantní“
K2	výrazné barevné tóny, kombinace bílé a černé, granát, červená, zelená a šedá	začaly se prosazovat výraznější barvy
K3	geometrické tvary a tečky	vzory jako květiny, kostky či geometrické vzory. Poté přicházejí maxi kára, maxi pruhy, maxi kostky
K4	kromě látek se prvně začalo prosazovat např. PVC či železo. Samet se začal užívat na běžné nošení	lehké a později i průhledné látky, silonové kalhoty
K5	trendem se stalo „mini“ koncem období „maxi“, zvonové nohavice i rukávy	trendem byly především mini, midy, maxi
K6	šaty a sukně byly vyřiznuty zejména do tvaru písmene A.	šaty do tvaru A halenky bez rukávů a průhledné věci
K7	minisukně, šortky, minišaty, bikiny, průhledné halenky, dlouhé sukně.	sukně nad kolena, kalhoty, minišaty, a maxipláště
K8	přívěsky a korálky, etno prvky, pásky, knoflíky atd.	objevilo se více zdobných prvků jako například štěpování, pásky, knoflíky a patky kapes
K9	např. Pierre Cardin	např. Blanka Matragi

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

5.3 70. LÉTA

Móda 70. let ve světě se vyznačovala zpočátku nevýraznými změnami v délce sukni, později rebelstvím a nostalgií. Bylo to dáno změnami ve společnosti, kterými byly např. Watergate, hladomor v Etiopii či znovu přiřivenou studenou válkou. Byly oblíbené barevné vzorované materiály a velice populární se staly džíny. Kromě minisukni se také nosily krátké šortky, rozšířené sukne v délce ke kolenům nebo dlouhé propínací sukne s vysokými šněrovacími botami. Hodně se používaly umělé neprodyšné materiály, ženy nosily safari sáčka, vyšíváné tuniky. Na Západě řadí Sex Pistols a objevují se prvky punkové módy.

Na začátku 70. let je patrné, že se móda v naší zemi uvolňuje. Nicméně móda západních zemí byla přijímána mnohem opatrněji než v předchozím desetiletí a podléhala silnější cenzuře. Inspirace světovými trendy je nápadná, avšak je zřejmé, že je přizpůsobena určitým potřebám – je mnohem umírněnější, zejména přijde-li na hippie a punkové trendy. Ústředním motivem módy byla sportovní elegance s romantickými akcenty. Návrat k eleganci nebyl ničím jiným než návratem k vyváženosti oděvu v harmonii barev, tvarů, i proporcí. V módě byl však patrný v této době nejen příklon k celkovým světovým trendům, ale také jakási opozice. Na jedné straně se zde setkáváme s prvkem typickým pro 70. léta – absence určitého trendu, která je nahrazen volností v kombinování oděvů představující výraz vlastní individuality.

Tabulka 4: Srovnání módy ve světě s módou v Československu v 70. letech 20. století

Označení kritéria	Móda ve světě	Móda v Československu
K1	styl odívání byl různý. Zprvu navázal na ideál svobody, rovnosti, tedy styl hippies. Poté byl odrazem proklamovaného násilí a agresivity punkového hnutí, postmoderny atd.	móda inspirované světovými trendy, avšak značně přizpůsobené daným potřebám. Především sportovní elegance s romantickými akcenty
K2	psychedelické barvy se měnily na neutrální přírodní barvy jako khaki, olivová, písková apod.	různé květované vzory, pastelové barvy pro šaty. Koncem 70. Let syté barvy
K3	Barevné vzorované materiály, třpytivé materiály atd.	Inspirace safari či cikánským stylem.
K4	vlna, bavlna a hedvábí, umělé neprodyšné materiály	vlna, bavlna, lurexové materiály
K5	postrádala jasný profil, byly krátké i dlouhé	šaty délky do půli lýtek či pod kolena.
K6	postrádala jasný profil	šaty střižené do A, poté střih často ve stylu safari
K7	džíny, šortky, roztrhané oděvy, sukně, třpytivé vesty atd.	šaty, kalhoty do zvonů, košile, sukně atd.
K8	třpytivé doplňky, zavíracími špendlíky, kovové ozdoby atd.	vysoké manžety, krajkové aplikace, živůtek s kulatým výstřihem, krajkové kytičky atd.
K9	např. Vivienne Westwood	např. Květa Škamlová

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

ZÁVĚR

V práci byl představen vývoj světové módy a její hlavní trendy v rozmezí 50. – 70. let 20. století. Už teoretická část práce ukázala, že móda je neodmyslitelně spjata s proměnami společnosti, na něž mnohdy reaguje nečekaně pružně. Nelze tudíž oddělovat historický vývoj od vývoje módních trendů. Stejně tak nelze sledovat vývoj módy bez přihlídnutí k dobovému kontextu. Móda odráží hodnoty doby, ať už politické, sociální či hospodářské.

V padesátých letech ve světě prahne společnost po luxusu. Po válečných letech je to očekávaná situace, která se potvrdila dobovou literaturou. Je zde velké vzepětí haute couture. Návrháři používají drahé látky a hlavním konzumentem se stává bohatá elita. Žena se stala dokonalou hospodyní a manželkou v perfektním oblečení. V průběhu desetiletí se začal rozvíjet konfekční průmysl, který zpřístupnil módní oblečení středním vrstvám. Šedesátá léta světa přinesla ve světě bouřlivé změny. Vše bylo plné optimismus, svobody a individualismu. Mladá generace se dostala do popředí a chtěla se odlišit od svých rodičů. To, co bylo o několik let zpátky považováno za chudobu, bylo nyní znakem svobodného ducha. Byla zde znát sexuální revoluce, čím víc holé kůže bylo, tím lépe. Hnutí hippies zde také zaujalo svébytné místo. Z propagace míru a symbolu květiny se stal velký hit. O deset let později trend navazuje na ideál svobody a dále se přeměňuje na ideál násilí a agresivity. Tato dekáda bývá také označována za desetiletí špatného vkusu. Vše se zkoušelo míchat dohromady a nezáleželo na tom, zda se to k sobě hodí. Tato dekáda obsahovala mnoho stylů: hippies a přirozenost, třpyt diska a vzhled revolucionářů.

V praktické části byl analyzován časopis Žena a móda, který v Československu vycházel v letech 1949-1995. Jako metoda výzkumu byla zvolena mediální analýza, což se vzhledem ke komplexnosti zkoumaného fenoménu ukázalo jako velice přínosné. Díky komparativní analýze můžeme sledovat rozdílnosti či shody ve vývoji módy u nás a ve světě. Aspirací bylo odpovědět na dvě základní otázky:

1. Mají historické události vliv na vývoj módy?
2. Shoduje se vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století ve světě s vývojem u nás?

K čemu tedy představená analýza dospěla? Na základě výtisků časopisu byl prozkoumán obsah periodika, jak po stránce obecných tendencí a hodnot, k nimž se hlásil, tak po stránce konkrétních prezentovaných módních rad a trendů. Z práce vyplývá, že móda skutečně odráží

společnost a její proměny velice věrně, což je patrné právě v analyzovaném období 50. - 70. let 20. století.

Shoduje se vývoj módy ve světě s vývojem módy u nás? Toto lze tvrdit pouze částečně. V 50. letech je zde snaha spíše se od západních trendů odvrátit. V 60. letech se západní trendy, díky politickému uvolnění, již na stránkách časopisu Žena a móda objevují. Dokonce je zde kritizován přístup ke světové módě v 50. letech a světová móda je několikrát vyzdvihována nad úroveň módy u nás. V 70. letech se světové trendy objevují, avšak s jistou cenzurou a opatrností.

V praktické části práce citované pasáže z časopisu dané změny jasně reflektují. Snad nepřekvapí skutečnost, že časopis odráží změny politické i společenské. Co je však velmi zajímavé je skutečnost, jakým způsobem proniká politické dění do toho nejmenšího detailu každodenního života člověka. Analýza poměrně jasně ukazuje, že jestliže otevřeme určitý ročník módního časopisu a najdeme v něm fotografii šatů s mnoha kapsami, není to pravděpodobně dílo náhody, ale může za tím stát propracovaný ideologický systém, který se snaží vytvořit co nejpraktičtější pracovní oděv. A naopak, zdánlivá maličkost jako mašle či vázanka na dámské halence za sebou může skrývat celý dějinný příběh.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BAUDOT, F., 2001. *Móda století*. Vyd. 1. Praha: Ikar. ISBN 80-7202-943-6.
- COX, B., 2013. *Ve jménu módy: ilustrované dějiny bizarnosti a krásy*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-2928-5.
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál. ISBN 80.7367-040-2
- HLAVÁČKOVÁ, K., 2000. *Česká móda 1940-1970: zrcadlo doby*. 1. vyd. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-017-1.
- HLAVÁČKOVÁ, K., 2007. *Kytky v popelnici: Společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*. Praha: Naga. ISBN 978-80-7101-072-2.
- MÁCHALOVÁ, J., 2002. *Módou posedlí: [čtení o módě 20. století]*. Břeclav: Moraviapress. ISBN 80-86181-47-2.
- MCQUAIL, D., 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-574-5.
- Móda: obrazové dějiny oblékání a stylu*. 2013. Vyd. 1. Překlad Adéla Bartlová, Milan Lžička. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-4170-8.
- POWELL, P. a PEEL, L., 1998. *Styly 50. a 60. let*. Čes. vyd. 1. Praha: Svojtka & Co. ISBN 80-7237-018-9.
- REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SEELING, Ch., 2000. *Století módy: 1900-1999*. Vyd. 1. Praha: Slovart. ISBN 80-7209-247-2.
- SKARLANTOVÁ, J., 1999. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-785-0.
- TRAMPOTA, T a VOJTĚCHOVSKÁ, M., 2010. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-683-4.
- ZAJCEV, V. M., 1987. *Móda a její rozmary*. Praha: Lidové nakladatelství. Bez ISBN
- Žena a móda.*, 1949-1995. Praha: Rada žen. ISSN 0139-665X

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- BLACKMAN, C., 2007. *100 years of fashion illustration*. Illustrated ed. London: Laurence King. ISBN 9781856694629.
- SUMNER, D. a RHOADES., 2006. *Magazines: a complete guide to the industry*. New York: P. Lang. ISBN 978-0820476179

Seznam použitých internetových zdrojů

MAGAZINE DESIGNING, *History of the magazines*. [online]. [cit. 2015-11-28]. Dostupné z: <http://www.magazinedesigning.com/history-of-the-magazines/>

SEZNAM ZKRATEK

KSČ	–	Komunistická strana Československa
TT	–	Textilní tvorba
ÚBOK	–	Ústav bytové a oděvní kul

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1:	46
Tabulka 2:	48
Tabulka 3:	50
Tabulka: 4	52

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Dominika Doležalová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Vývoj módy v 50. – 70. letech 20. století pohledem módního časopisu Žena a móda a ve světě

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.